

Десанка
Максимовић

ТРАЖИМ
ПОМИЛОВАЊЕ

ISBN 978-86-7035-294-0

9 | 788670 | 352940

Desanka Maksimović ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ
Desanka Maksimović I AM SEEKING A PARDON

Desanka
Maksimović

I AM
SEEKING
A PARDON

БИБЛИОТЕКА
ОГЛЕДАЛО

Главни и одговорни уредник
Дејан Ристић

Уредник
Драган Пурешић

THE MIRROR
LIBRARY

Editor-in-Chief
Dejan Ristić

Editor
Dragan Purešić

Десанка Максимовић
ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ

ЛИРСКЕ ДИСКУСИЈЕ
С ДУШАНОВИМ ЗАКОНИКОМ

Народна библиотека Србије
Београд, 2013

Desanka Maksimović
I AM SEEKING A PARDON

LYRIC DISCUSSIONS
WITH DUŠAN'S CODE

Translated from the Serbian
by
Dragan Purešić

National Library of Serbia
Belgrade, 2013

Originally published in Serbian as:

Десанка Максимовић

Тражим ђомиловање. Лирске дискусије с Душановим закоником

Integral critical edition, prepared by Staniša Tutnjević

Desanka Maksimović Foundation, National Library of Serbia,

Čigoja Print, 2005

© овог издања Народна библиотека Србије

САДРЖАЈ

Место збирке *Тражим ђомиловање*
у делу Десанке Максимовић ▷ 7

Тражим ђомиловање ▷ 42

CONTENTS

The Place of the Collection *I Am Seeking a Pardon*
in the Work of Desanka Maksimović ▷ 25

I Am Seeking a Pardon ▷ 43

Glossary ▷ 187

МЈЕСТО ЗБИРКЕ ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ У ДЈЕЛУ ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ

I

Десанка Максимовић (1898–1993) пропјевала је веома рано. Већ одмах је показала пуну пјесничку зрелост тако да је својом првом пјесничком збирком (*Песме*, 1924) у српску поезију ушла на велика врата. Неке пјесме из тога периода и данас спадају у њене најљепше пјесме, и најљепше пјесме цјелокупне српске поезије. Њена поезија на самом почетку добила је етикету тзв. „женске поезије“, а тај неправедни епитет пратио ју је и касније. Под „женском поезијом“ критичари су подразумевјевали поезију која је првенствено заснована на тананим лирским сензацијама, али којој недостаје мисаона дубина. Због тога њеној поезији нису придавали онолики значај колики је стварно имала. Међутим, лирска осјећања у поезији није могуће посматрати изоловано, па је таква оцјена поезије Десанке Максимовић очито била парцијална и непотпуна. Јер, њена искрена, свјежа и снажна лирска осјећања у дубини крију и дубоке мисли о човјеку и свијету. Њена лирска осјећања заснована су заправо на дубокој и ненаметљивој мисаоности. Осјећање и мисао су у овом случају потпуно међусобно прожети. То би се могло именовати као лирска мисаоност, мисаоност која није резултат неких филозофских конструкција, него природно извире из осјећања и тиме постаје још увјерљивија и животнија.

У вријеме када се јавила Десанка Максимовић, у српској поезији доминирале су модерничко-авангардне пјесничке тенденције: експресионизам, надреализам, зенитизам, космизам, и сл. Она се није приклонила ниједној владајућој пјесничкој школи, него је ишла средњим путем. На исти начин како су се у њеној поезији прожимали мисао и осјећање, тако је и у погледу пјесничког израза она проналазила плодотворну синтезу између традиционалног и модерног. Пошто није ишла за књижевном модом, поезија Десанке Максимовић била је приступачна за најшири круг читалаца. Али ако се за њену поезију не би могло рећи да је модерна, слободно се може рећи да је увијек била савремена. То значи да ова пјесникиња на пјесничком плану прати све значајније догађаје и збивања свога времена, свога народа и сваког човека. Она је увијек и на сваки начин саучествовала са обичним, „малим“ људима из народа.

Са својим временом и својим народом била је и за вријеме Другог свјетског рата у условима фашистичке окупације и народног устанка против окупатора. „Србија је велика тајна“, пјевала је она тада, опомињући окупатора да га са свих страна очекују прикривени народни гњев и освета. Послије злочина у коме су у знак одмазде због саботажа устаника њемачки фашисти у Крагујевцу стријељали неколико хиљада ђака, Десанка Максимовић је написала потресну поему под насловом „Крвава бајка“. Мало је људи којима послије читања или слушања ове пјесме не заискре сузе у очима. Она се налази у свим читанкама и важнијим школским уџбеницима у Србији и представља једну од најпотреснијих родољубивих пјесама укупне српске поезије.

По завршетку рата Десанка Максимовић се пјеснички ангажовала на афирмацији обнове и изградње порушене земље, славећи рад и оптимизам нових генерација у стварању новог, праведнијег друштва и бољег живота обичних људи. Када је поратни

пјеснички ангажман и ентузијазам почео да губи на значају она се у трагању за одговорима на питања савременог живота окренула далекој историјској прошлости.

Сматра се да Десанка Максимовић својом укупном пјесничком и људском мисијом боље него ико други прије ње утемељава и изражава духовни и културни идентитет и историјску судбину српског народа. При томе је посебно важно рећи да су љубав и човјекољубље главно „оружје“ којим се она пјеснички бори и за свој народ, и за сваког човека, ма ко и одакле он био, и за све живе створове на свијету. Десанка Максимовић је пјесник интимних људских осјећања, пјесник природе, неба, сунца, трава, мјесечине, потока и ријека, пјесник ведрине, оптимизма и вјере у живот и људе, пјесник слободе, мира и права сваког човјека на своје лично достојанство и сваког народа на свој идентитет и властито мјесто под сунцем.

Десанка Максимовић је првенствено позната као пјесникиња и објавила је више од двадесет збирки поезије. Активно и континуирано је писала више од седамдесет година, од 1920. до 1993. године. Проживјела је практично два књижевна вијека и стално била у току актуелних литерарних збивања. Осим поезије доста успјешно се бавила и другим књижевним жанровима. Објавила је и четири збирке приповједака, три романа и двије књиге путописа, а бавила се и другим видовима књижевне дјелатности. Истовремено, објавила је тридесетак књига пјесама и приповједака за дјецу и по томе спада међу најзначајније писце за дјецу у читавој српској књижевности. Приближно истог обима је и њен преводилачки рад, и по томе спада међу најистакнутије српске преводиоце. Преводила је првенствено са словенских језика, али и са неких других. Највише превода има са руског, бугарског и словеначког језика. Њени преводи више су препјевни, тако да у највећој мјери задржавају љепоту, ритмику и риму оригинала.

У поезији Десанке Максимовић садржане су све вриједности укупне српске књижевности и све битне особине сложеног и слојевитог српског националног идентитета. Због тога се може рећи да је она најпопуларнији, најчитанији и најомиљенији српски пјесник двадесетог вијека. Српски идентитет Десанке Максимовић веома лијепо се уочава у њеној исконској вези са својим завичајем Бранковином. То је заправо један географски простор у околини града Ваљева. У питању је права, аутентична Србија. Ту се на једном мјесту, у једном узорку уочавају све природне љепоте Србије, све особине српског човјека, његове историје, културе, начина живота, његовог фолклора, рада у пољу, исхране, одијевања, начина исказивања љубави, весеља, туговања итд. Тај свој завичај Десанка Максимовић је богато и лијепо опјевала, а ту, у Бранковини, је и сахрањена. Тако је Бранковина, након Стражилова, гдје је сахрањен Бранко Радичевић, за српску поезију постала ново, у овом вијеку најважније мјесто памћења српске поезије и српског националног идентитета.

II

Збирку *Тражим ђомиловање. Лирске дискусије с Душановим закоником* објавила је *Машица српска* 1964. године. То је свакако најпознатија и најпопуларнија збирка поезије Десанке Максимовић, што потврђује податак да је од првог издања до сада изашло више од десет издања. То ни приближно није доживјела ниједна друга њена збирка. Иако и неке друге збирке у тематском погледу и у погледу пјесничког облика представљају јединствене, изнутра заокружене цјелине, ова збирка је у томе погледу најсавршенија. Посебно мјесто давала јој је и сама пјесникиња: „Збиља је у мојој последњој збирци *Тражим ђомиловање* и мотив нов, и нов је начин композиције, и речи су прилагођене мотивима далеко више него у којој ранијој мојој књизи.

Догодило се оно најпожељније: облик и садржај су сливени, једно друго истичу и допуњују. Ја на то нисам обраћала пажњу пишући, наметнуло се то као само од себе. Кад сам приметила куд ме вуче инспирација, и свесно сам понеговала ово при дорађивању“. Колики је значај ова збирка имала у развоју саме пјесникиње, али и у цјелокупној српској поезији, свједочи и податак да је непосредно послје њеног објављивања Десанка Максимовић изабрана за редовног члана Српске академије наука и уметности (1965).

Пут до коначног структурног устројства ове збирке био је врло интересантан: прво издање је стално обнављано у непромијењеном облику, а у међувремену су настајале и објављиване нове пјесме истоветног инспирацијског поријекла, са истим, карактеристичним зазивом „тражим помиловање“. И оне су комотно могле да се нађу у неком од обновљених издања, али се то није десило. „Притисак“ тих нових пјесама временом је учинио своје и пјесникињи се, изгледа, доста рано почела наметати идеја о широј верзији збирке у коју би ушле и неке од тих пјесама. Ту идеју пјесникиња је реализовала у оквиру својих *Сабраних дела* (1969), само пет година након првог издања збирке. У њој се налази осам нових пјесама којих није било у изворном, основном облику збирке. То, међутим, још увијек није био коначан облик збирке, јер је пјесникиња показала извјесно колебање у погледу опредјељења које пјесме у њу треба уврстити, а које изоставити. На крају, тек у оквиру *Сабраних пјесама* (1980) збирка је добила коначан облик тиме што је у њу унесена још једна нова пјесма. У том коначном издању збирка има шездесет осам пјесама, дакле девет више него у првој, основној верзији.

Из напријед наведеног уочљиво је да је ова збирка до свог коначног облика прошла дуг, сложен и готово драматичан пут, при чему се као битно поставља питање шта се заправо у појединим периодима могло сматрати њеном коначном верзијом?! Јер, у читалачкој,

издавачкој, па и стручној јавности потпуно је остала по страни чињеница да она има двије доста различите верзије које су и за живота Десанке Максимовић, а и после њене смрти, инерцијом штампане независно једна од друге и које су као такве функционисале као да се ради о потпуно истој, структурно јединственој збирци. То се потврђује и податком да се ни у једном досадашњем издању, а ни на неки други начин, не наглашава проблем варијантне двојности ове збирке, нити даје било каква напомена или опредјељење у вези с тим. Томе је свакако допринијела и бенеvolentност пјесникиње према сопственом дјелу, јер је очито да ту двојност сама она није свјесно његовала него ју је благонаклоно толерисала. Пасивним прештампавањем књига поезије Д. Максимовић прећутно је установљено правило да се интегрална верзија објављује у оквиру изабраних и сабраних дјела, а да се збирка сама за себе објављује у ужој, почетној верзији.

Коначно збирка *Тражим ѿмиловање* у интегралној, проширеној верзији као критички приређена самостална збирка први пут се објављује 2005. године и од тада је то канонско издање које је нужно поштовати у свим наредним издањима.

Интересантно је да има још неколико пјесама са зазивом помиловања и самилости које нису ушле ни у изворно прво издање збирке, нити се налазе у њеној проширеној, интегралној верзији. Оне очито нису заборављене, јер су неке од њих објављиване у исто вријеме и на истом мјесту гдје и оне које су ушле у збирку. Тако би се могло говорити и о трећој, замишљеној верзији збирке, али она нема „благослов“ Десанке Максимовић.

III

Збирка *Тражим ѿмиловање* појавила се у тренутку када је југословенска књижевност већ умногоме била осјетила замор и засићеност темама о

Народноослободилачкој борби и револуцији, изгубила ентузијазам да се бави обновом и изградњом ратом порушене земље непосредно после рата и исцрпила ионако скромне могућности да сликом свакодневног савременог живота афирмише оптимистичне визије новог социјалистичког друштва и његовог човјека. У то вријеме све више долазе до изражаја критички тонови у односу на постојеће друштво, који, истина, ријетко излазе из уобичајених и „дозвољених“ оквира, које су, у складу са постојећим системом вриједности заснованих на јединственој идеологији тога друштва, писци покушавали да прошире. У вези с тим је и уочљивије превладавање и напуштање реалистичког књижевног поступка који је био примјерен захтјевима који су у то вријеме пред књижевност постављани. Све више долази до изражаја сложенији и модернији књижевни поступак, који се ослања на модернистичка и авангардистичка књижевна искуства из међуратног периода, као и на најновија европска и свјетска књижевна искуства тога времена према којима је југословенска књижевност била увелико отворена. У књижевности долази до изражаја и нешто другачија, више негативистичка слика човјека и свијета, чије тамне стране све више избијају у први план и повремено постају доминантне. Истовремено, близу двије деценије активно потискивано питање националног идентитета, поново постаје преокупација неких писаца и наилази на добар одзив ширег круга читалаца. У књижевности то законито буди интересовање и за теме прошлости у којима се трага за коријенима сопственог идентитета, али и за одговорима на питања савременог живота и смисла људске егзистенције уопште. У поезији ту појаву уз збирку *Тражим ђомиловање* илуструју збирке *Камени сјавач* Мака Диздара, *Велика скишија* Миодрага Павловића, *Књажеска канцеларија* Радована Зоговића итд. Иако збирка *Тражим ђомиловање* излази прва, па је као таква очито подстицајно дјеловала и стварала простор и за друге, књижевност тога времена очито је

дошла до једне тачке на којој је појава таквих дјела постала законита, а само је било питање дана ко ће први „пробити лед“. Код различитих писаца инкубација тога стања је трајала дуже или краће, али се на примјеру Д. Максимовић најбоље види какав је интензитет она имала и како је одједном изашла на свјетло дана. Био је потребан само један кратки импулс попут случајне чињенице да јој је *Душанов законик* доспио у руке. „Почела сам да га прелиставам“, каже она, „и одједном као да ме је муња ошинула: избило је еруптивно из мене све моје схватање о кривди и правди, о казнама и опроштајима, о грешнима и праведнима ... оно што сам дуго носила у себи“. Појавила јој се потреба да његов смисао и садржај лирски оживотвори и све је кренуло ненадано лако и брзо: „Када су се стварале те песме, извирали су стихови као вода... За два месеца збирка је била готова“. Тако је настала ова култна збирка Десанке Максимовић коју је назвала „лирском дискусијом“ са *Душановим закоником*, чувеним правним списом најзначајнијег средњовековног српског владара, цара Душана. У тој збирци, која наоко говори о правди и неправди, у суштини се пјева о вјечним питањима људског живота, актуленим у свим временима и на свим местима гдје људи живе.

Иако је и у овој збирци у погледу пјесничког облика, стиха и језичке експресије остала вјерна својим ранијим поетичким назорима заснованим на успјешној симбиози традиционалног и модерног, поступак примијењен у њој био је ипак нешто ново, што је постало карактеристично за наступајуће посмодернистичко схватање књижевног текста, посебно у свјетлу теорије интертекстуалности. Према тој теорији, како каже њен зачетник Јулија Кристева, ниједан текст није настао сам од себе, већ из дијалога са другим текстовима. Ова збирка пружа идеалну прилику за примјену те теорије, поготово због тога што је у њеном поднаслову изричито и назначено да је то дијалог, односно лирска дискусија са једним другим текстом, у овом случају

са Душановим закоником. На који начин је Десанка Максимовић користила тај средњовјековни правни акт као предлошак своје збирке, односно како је лирски оживјела и успоставила савремену комуникацију с тим текстом? Већ и тиме што је изричито назначила да је у питању „лирска дискусија“, може се претпоставити, а то се лако уочава већ од прве пјесме, да се ради о изразито креативном односу и поступку у коме се правна „материја“ подређује и подвргава пјесничком тексту који, у повратном дејству, значења свог правног предлошка суочава и искушава пред општим у универзалним значењима људског живота у свим временима.

Иако су све пјесме у збирци инспирисане духом и значењима Душановог законика, од укупно 68 пјесама само 24 се изричито ослањају на неке чланове законика. При томе има пјесама које су у изравном интертекстуалном односу само са једним, одређеним чланом, али и оних које се односе на више чланова.

Основно расположење читаве збирке садржано је у њеном наслову: *Тражим помиловање*, али су у укупној читалачкој и критичарској рецепцији на тај неоспорно хуманистички гест донекле неоправдано сведена и сва остала њена слојевита значења. Тај захтјев, могло би се рећи, прераста у јединствен и престижан пјеснички и људски став Д. Максимовић заснован на праштању, милосрђу, разумијевању и помиловању за сваког и од свега што се било коме или чему може десити под капом небеском. Инспирисана суровошћу једног средњовјековног закона и сама пјесникиња, међутим, није била опсједнута и опхрвана само чином помиловања, него и много замршенијим питањима, дилемама и недоумицама „о кривди и правди, о казнама и опроштајима, о грешнима и праведнима“, гдје се на крају увијек и не зна ко је гдје и на којој страни. Отуд и нека привидна противуријечност: да пјесникиња тражећи милост и помиловање за свакога и за све заправо подједнако прашта и онима који

некоме неправду наносе и онима који ту неправду трпе. Тако гледано, под кровом опроста, могло би се рећи, уточиште налази и строга неправедна сталешка хијерархија средњовјековног друштва, скупа са људском патњом која из ње произлази.

Одговор на питање како, докле и за кога пјесникиња стварно тражи помиловање критичари најчешће везују за доста уочљиву двоструку позицију лирског субјекта у збирци. Наиме, у збирци се, већ и по насловима, лако примјећују двије групе пјесама. У једнима чији наслов почиње приједлогом *о* („О царском селу“, „О поклисару“, итд.) функцију лирског субјекта врши цар Душан који изравно, наравно у виду пјесничке, лирске трансформације, саопштава поједине одредбе свога законика. (Уводна пјесма „Проглас“ такођер би се могла придодати овој групи, јер и ту, одмах на почетку, цар лично излаже начела свога законодавства.) У другима, којих је нешто више, чији наслов почиње приједлогом *за* („За јерес“, „За последње дане“ итд.) функцију лирског субјекта врши сама пјесникиња која у њима за некога или нешто *тражи помиловање*. (Тој групи суштински, по садржају, може да се припише и пјесма „Иду царским друмом“.)

Већини истраживача и читалаца постављало се питање односа између ове двије групе пјесама. У онима у којима говори цар доминирају строгост закона које он прописује и суровост мјера против оних који се о те законе огријеше, а у оним у којима пјесникиња лично врши функцију лирског субјекта, преовладавају садржаји благог и утјешног праштања и помиловања. Само по себи се намеће питање да ли је концепт збирке заснован управо на тој супротности, тј. да ли је оно што саопштава цар заправо лице, а оно што саопштава лирски субјект у лику пјесникиње наличје укупног значења збирке. Да ли, да идемо даље, пјесникиња намјерно и вјешто царевим ријечима експлицира грубост и неправду средњовјековног друштва да би потом имала за шта да тражи помиловање, неовисно

о томе што оно, на овај начин изражено пјесничким чином, добија универзални смисао који важи у свим временима и приликама? Да ли и чему пјесникња даје предност? Да ли чињеница што збирка има наслов *Тражим помиловање* значи да је носивим дијелом збирке пјесникња сматрала другу групу пјесама, те да је „груби“ садржај прве групе само повод и средство којим се изазива кључно значење збирке садржано у праштању за свакога и за све?

Основно је питање, дакле, да ли је пјесникња свјесно и са циљаним поетичким предумишљајем ову збирку замислила тако да можемо говорити о њеном лицу и наличју што се међусобно суочавају и условљавају, или се, можда, ради више о спонтаном и иманентном стваралачком чину и када су у питању појединачне пјесме и када је у питању читава збирка. Покушајмо то да провјеримо на примјерима.

Пошто у пјесмама чији наслов почиње приједлогом *о* садржај својих закона и казне за њихово неизвршавање саопштава сам цар, поставља се питање од кога пјесникња у пјесмама из друге групе заправо тражи помиловање. Лако ћемо уочити да се у великом броју случајева за помиловање изравно обраћа цару („Царе Душане“). Лако ћемо, исто тако, примијетити да се од цара не тражи помиловање баш за оне гријехе који се помињу у пјесмама у којима он врши функцију лирског субјекта. Не постоји, дакле, нека правилност у смислу да цар на једном мјесту експлицира одређене гријехове, а да пјесникња на другом мјесту тражи помиловање за оне који су управо те гријехове направили. Помиловање из једне групе пјесама се, дакле, не односи на гријехове који се помињу у другој групи. Осим тога у великом броју пјесама помиловање се и не тражи од цара, него има општи и универзалан карактер. Очекивало би се, уз то, да се у свакој пјесми чији наслов почиње приједлогом *за* у даљем тексту помиловање и тражи. Али није тако: има и пјесама у којима се помиловање уопште и не помиње, мада се у

сваком случају подразумијева. Послије тога потребно је погледати има ли каквог система и законитости у томе како и на коме мјесту у структури пјесме зазив помиловања налази своје мјесто. Некада се помиловање тражи већ у првом стиху, некада на крају пјесме, а некад негдје у њеном средишњем дијелу. Помиловање се, исто тако, у једној пјесми не тражи само за једну него за више ствари, што је још један доказ да пјесме из ове групе нису израван „одговор“ на оно што се налази у пјесмама из друге групе.

Посебно је важно уочити да се оно што пјесникиња тражи не именује увијек истим појмом. Појам помиловања је најчешћи, али некад се тражи благоразумевање, самилост или милост и сл. То није баш безазлен податак, зато што појам *помиловање* у свијести савременог читаоца, коме се пјесникиња обраћа, првенствено упућује на правну категорију која се примјењује на већ осуђене. У овом случају, у коме се ради о интертекстуалној лирској дискусији за једним еминентно правним актом, *Душановим законом*, то изгледа сасвим логично. Међутим, раслојавањем категорије помиловања на семантички мање „званичне“ и блаже појмове као што су *благоразумевање, самилост, милост и сл.* захтјев односно молба пјесникиње упућена цару постепено се помјера и удаљава од почетне ситуације. Са конкретне правне репресије законског акта једне епохе тежиште се преноси на све и свакога ко је било кад, било гдје, на било који начин и било чиме обавезан или на нешто осуђен. Наравно и на самог цара који је то био више него било ко други, као и на све оне који су кроз вријеме корачали послје њега, све до нас самих.

На крају, а могло је бити и на почетку, лако се уочава да у распореду једне и друге групе пјесама такође нема унапријед смишљеног система, јер су оне међусобно измијешане. Да распоред пјесама по томе критеријуму није играо никакву улогу свједочи и податак о томе на које је мјесто у збирци пјесникиња

убацивала нове пјесме које је у њу уносила након првог издања. Чини се да је за сваку пјесму посебно на лицу мјеста тражила и налазила мјесто на коме ће до пуног изражаја доћи њена основна значења којим би се истовремено оснажила и битна значења збирке. У неким случајевима пресудна је тематско-мотивска сродност са сусједним пјесмама, у неким међусобна формална сличност „старих“ и „нових“ пјесама, а у неким опет изгледа да је новом пјесмом на одређеном мјесту пјесникиња покушавала појачати естетски домет збирке.

Да удвајање лирског субјекта које је резултирало двјема групама пјесама није мотивисано неким унапријед замишљеним функционално-контрастним односом између њих можда још и најбоље потврђују пјесме „За јерес“ и „О јереси“. И једна и друга у основи полазе од непожељности јеретика у Душановом царству, али свака за себе има аутономну сопствену структуру, облик, метафорику и широки сопствени систем асоцијација које се међусобно не условљавају нити објашњавају, што значи да нема никакве разлике која би била заснована на чињеници да једна почиње приједлогом *за*, а друга приједлогом *о*. Могла је пјесникиња, наравно, све пјесме чији наслов почиње приједлогом *о* чак и накнадно веома лако преусмјерити и допунити зазивом помиловања помоћу приједлога *за*. Тиме би могућа јединствена концепција збирке још више дошла до изражаја, али би очито била поједностављена и постала једнолична.

Из овог, као и свега напријед реченог, произлази да границу између ове двије групе пјесама у основи није неопходно нити препоручљиво повлачити. Настале на истом инспиративном извору, оне су и у погледу пјесничког облика и у погледу избора пјесничких слика и метафора, и у погледу укупне пјесничке експресивности, сасвим сродне или исте. Оне су дио једне те исте, истоветне лирске дискусије с *Душановим закоником* и у подстицајном, и у изражајном погледу, и

– што је посебно важно – у погледу значења која у себи носе, чак и када их дословно срањујемо са насловом збирке.

Према свему, дакле, пјесникиња очито није имала неку унапријед смишљену концепцију лирског оживљавања једног времена, него је, ношена првим инспиративним подстицајима, спонтано изражавала ток и облик своје лирске сугестије. То што појам помиловања не употребљава досљедно у свакој пјесми у којој функцију лирског субјекта врши сама пјесникиња (у неким га, видјели смо, и нема!), нити се у структурној организацији пјесме јавља на истом мјесту и не функционише на исти начин, скупа са свим другим поменутиим „недосљедностима“, настало је као производ иманентне, готово тренутне пјесничке артикулације једног снажног и бурног инспиративног врела, које је у структуру пјесме, а потом и збирке, нахрупило одједном и на лицу мјеста. Радило се о само једној, колико год јединственој инспирацији: започети, стално водити на истом нивоу и успјешно привести крају лирску дискусију с *Душановим законом* било је веома тешко без поједностављивања, једноличности, „проклизавања“, понављања метафора и пјесничких слика и компромиса у пјесничком изразу. Отуд су увођење двојности лирског субјекта (које је резултирало двјема групама пјесама), изостављање или дисперзија званичне категорије помиловања на „блаже“ појмове (благоразумевање, самилост, милост, и сл.) и њихов различит распоред у структури пјесме, очито били резултат спонтаног и иманентног реализовања тренутне инспирације и спонтаног избјегавања једноличности, а не унапријед смишљеног плана.

Ако ствари стоје онако како је напријед изложено, онда нешто још увијек остаје недовољно разјашњено. Како је дошло до тога да се у наслову једних пјесама појављује приједлог *за*, а у другој *о*?

Ту је прије свега у питању једна сасвим очита и објективна чињеница: и у *Душановом закону* уз

неке појмове такођер срећемо оба ова приједлога. Пјесникиња их је, дакле, у наслове својих пјесама спонтано преузела из *законика*. Што се тиче њиховог значења у збирци, ствар је, изгледа, много једноставнија него што се на први поглед чини. Неки истраживачи су у том погледу већ и дали основне наговјештаје. Проблем је заправо социолингвистички, јер се ради о мијешању и преплитању два језичка нивоа који се срећу у литургијској пракси с којом се Десанка још у дјетињству била веома добро упознала и с којом се била сродила. То преплитање појављивало се на тај начин да су се у савременој пракси истовремено појављивала оба ова приједлога, који су значили исто; уз приједлог за још увијек се био задржао и његов архаични облик на црквенословенском: *о*. То се првенствено односи на тзв. јектеније, тј. на дијелове богослужења у којима се вјерници моле за неке конкретне потребе: за мир међу људима и у свијету, за храм у коме обављају молитву, за свога патријарха, за народну власт, за болесне итд. На црквенословенском се то говорило: *о мирје, о храмје, о ѡаѡријарсјех* итд, а у преводу на језик којим се народ молио употребљавао се облик: *за мир, за храм, за ѡаѡријарха* итд.

Видјели смо да контраст између двије групе пјесама није плански и свјесно грађен као окосница структурног устројства збирке из које даље произлазе и њена основна значења. Није ту, дакле, на једној страни дата строгост закона средњовјековног друштва са суровим начином њиховог спровођења, да би се на другој страни тражило помиловање за оне који су се нашли на удару таквог закона. То би било сувише поједностављено тумачење. Колико год хуман и престижан, чин помиловања таквим тумачењем дјеловао би сувише једнострано и неувјерљиво, задржавајући се у границама већ постојећих, познатих идеолошки ограничених стереотипа о схватању правде. Тиме би, већ је раније наговјештено, била помилована и неправда. Да то не би био добар и

поуздан пут за тумачење основних значења ове поезије опомиње нас и сама пјесникиња, објашњавајући шта је у магновењу послје сусрета са *Душановим закономиком* доживјела: „Избило је еруптивно из мене све моје схватање о кривди и правди, о казнама и опроштајима, о грешнима и праведнима ... оно што сам дуго носила у себи“. Видљиво је да пјесникиња већ одмах са терена конкретних правних и идеолошких образаца уређења једног друштва, артикулисаних *Душановим закономиком*, прелази на општа, првенствено људска значења тих ситуација. Тиме је, истовремено, закорачила у подручје поезије које је кроз читаву збирку искорачала у једном даху и са завидним пјесничким резултатом.

Да је Десанка Максимовић у такву пјесничку авантуру ушла инспирисана и дирнута првенствено људским аспектом Душановог законика свједочи, поред осталог, и једна реченица из једног њеног досад необјављеног писма Иди Радвољиној, руској књижевници и преводицу, која гласи: „Има нешто у мојој природи што ми не да да се толико занесем да ми уверење или идеја постану важнији од људског створа“. То је писмо написано 12. 9. 1962. године, дакле пуне четири године прије него што је изашла збирка *Тражим ђомиловање*. Тада о њој није могло бити говора ни у зачецима. Није без значаја ни чињеница да ову кључну одредницу своје поетике пјесникиња саопштава у писму, гдје се говори искрено, без намјере да се евентуално изађе у сусрет владајућим поетичким очекивањима, каква год била, мада су у том тренутку код нас макар и за нијансу ипак била другачија, а у Русији, куда је то писмо отишло, и знатно другачија. У тренутку када је ушла у авантуру са *Душановим закономиком* пјесникињи, дакле, „уверење или идеја“ (макар то била и идеја општег помиловања!) нису могли бити важнији од „људског створа“ – било јој је, дакле, примарно људско, а не идеолошко. С таквом побудбином је ушла и у *Душанов законик*. У овој збирци, стога, прије свега треба трагати за дубоко

људским значењима која изазива „лирска дискусија“ с једним правним списом којим се на суров начин штити средњовјековно феудално сталешко устројство. А треба их тражити на најнеочекиванијем мјесту: у људској позицији самог цара, који је на врху читаве те хијарархије – принуђен да такве законе доноси и на такав начин их спроводи. То у изводној пјесми збирке „О праштању“ и каже:

ја се по срцу не управљам,
ја сам цар заробљен законима
које прописујем сам.

Из овог мјеста полазе и њему се враћају сва могућа значења ове збирке, сва раскош људскости која је обухваћена њеним насловом. Питања ко, од кога и за кога тражи помиловање, тиме губе на значају. Ономе од кога се помиловање тражи, помиловање је очито најнеопходније. Он нема ни могућност ни право да га од некога иште. У Богу може да нађе само утјеху и уточиште, али све оно „о кривди и правди, о казнама и опроштајима, о грешнима и праведнима“ мора да преузме на своја плећа не управљајући се срцем него императивом дужности која му је дата.

Станиша Тутњевић

THE PLACE OF THE COLLECTION
I AM SEEKING A PARDON
IN THE WORK OF DESANKA MAKSIMOVIĆ

I

Desanka Maksimović (1898–1993) started to sing quite early. She immediately showed poetic maturity and so made a grand entrance with her first collection of poems (*Poems*, 1924). Certain poems from that period are even today her most beautiful poems, as well as the most beautiful poems of the entire Serbian poetry. At the very beginning her poetry received the label of the so-called “feminine poetry”, and that unjust attribute followed her later too. The critics considered “feminine poetry” as the one based upon refined lyrical sensations, but lacking meditative depth. That was why they didn’t attach enough deserved importance to her poetry. However, it is not possible to observe lyricism in poetry as an isolated characteristic, which is why such an evaluation of Desanka Maksimović’s poetry is obviously partial and incomplete. Her sincere, fresh and strong feelings conceal in their depth profound thoughts on man and the world. Actually, her feelings are founded on deep and unobtrusive thoughtfulness. The feeling and thought are in this case completely entwined together. That could be named as lyrical thoughtfulness, which does not result from some philosophic constructions, but comes naturally from the feelings, thus becoming even more convincing and vital.

At the time Desanka Maksimović appeared, Serbian poetry was dominated by modernistic and avant-garde poetic tendencies: expressionism, surrealism, zenitism, cosmism and so on. She did not yield to any prevailing poetic school but took the middle course. With regard to poetic expression, she found that fruitful synthesis between traditional and modern, in the same way her thought and feeling were entwined in her poetry. Since she did not keep up with the latest fashions, Desanka Maksimović wrote poetry which was accessible to the widest circle of readers. Although her poetry could perhaps not be considered as modern, it can be rightly said that it was always contemporary. It means that on the poetic level the poetess covered all important events and actions of her own time, of her own people, and of every man. She sympathized with the common people, always and in every way.

She was with her time and with her people in World War Two, during the Fascist occupation and the people's uprising against the occupier. "Serbia is a big secret," she sang at the time, warning the occupier that the people's hidden anger and vengeance would be everywhere. After the crime committed by the German fascists who executed several thousand pupils in Kragujevac in retaliation for the rebels' sabotages, Desanka Maksimović wrote a stirring poem under the title "A Bloody Fairy Tale". There are few people that do not shed a tear on reading or hearing the poem. It can be found in all reading books and important textbooks in Serbia and it is one of the most stirring patriotic poems of the entire Serbian poetry.

After the war Desanka Maksimović was engaged as a poet in supporting the devastated country's reconstruction, glorifying the work and optimism of the new generations in the establishing of a new, just society and a better life of the common people. When the postwar poetic engagement and enthusiasm started to decrease, she turned to the distant historical

past in search for answers to questions concerning contemporary life.

The general opinion is that with her entire poetic and human mission Desanka Maksimović has more than anyone else before her founded and expressed the spiritual and cultural identity and historical destiny of the Serbian people. It is particularly important to say here that love and humaneness were her main "weapon", which she used in poetic fighting for both her own people and every man regardless of who he was and where he came from, as well as for all living creatures in the world. Desanka Maksimović was a poet of intimate human feelings, a poet of nature, of the sky, sun, grasses, moonlight, streams and rivers, a poet of cheerfulness, optimism and faith in life and in people, a poet of freedom, peace and of every man's right to his personal dignity and every people's right to an identity and a place under the sun.

Desanka Maksimović has primarily been known as a poetess and she issued more than twenty collections of poetry. She wrote actively and continually for more than seventy years, from 1920 to 1993. She practically lived two literary lives and was always part of the current literary events. Besides poetry she quite successfully tried her skill at other literary genres. She issued four collections of stories, three novels and two books of travels, and she was engaged in other aspects of literary activity too. At the same time she issued some thirty books of poems and stories for children, which puts her among the most significant authors for children in the entire Serbian literature. Her work as a translator is approximately of the same quantity, which makes her one of the most prominent Serbian translators. She usually translated from Slavic languages, but also from some other ones. The majority of her translations are from the Russian, Bulgarian and Slovene. Actually her translations are poetic adaptations, preserving the beauty, rhythm and rhymes of the originals.

The poetry of Desanka Maksimović includes all the values of the entire Serbian literature and all the substantial characteristics of the complex and stratified Serbian national identity. That is why one may say that she is the most popular, most widely read and most beloved Serbian poet of the twentieth century. The Serbian identity of Desanka Maksimović reveals itself in her primordial connection to her home Brankovina. It is in fact a geographical area in the vicinity of the town of Valjevo. This is real, authentic Serbia. Here in one place, in one sample can be seen all natural beauties of Serbia, all characteristics of Serbian people, their history, culture, way of life, folklore, work in the field, diet, clothing, way of showing love, joy, grief, etc. Desanka Maksimović sang of that home of hers abundantly and beautifully, and she was also buried in Brankovina. After Stražilovo, where Branko Radičević is buried, thus did Brankovina for Serbian poetry become a new, in this century the most important, place of recollecting Serbian poetry and Serbian national identity.

II

The collection *I Am Seeking a Pardon. Lyric Discussions with Dušan's Code* was published by Matica srpska in 1964. This is certainly the most famous and popular collection of poems by Desanka Maksimović, which is confirmed by the fact that so far there have been published more than ten editions. That has not happened with any other of her collections. Although some other of her collections, too, are coherent and complete works of art concerning their thematic and formal aspects, this collection is closest to perfection in that regard. The poetess herself considered it as special: "Truly in my last collection *I Am Seeking a Pardon* the motif is new, the composition is new, the words are adapted to the motifs to a greater degree than in any of my previous

books. The most desirable thing has happened: the form and the contents have merged into one, they underline and complement each other. When I noticed where my inspiration was directing me, I consciously started to work on that." The importance of the collection for the development of the poetess herself, but also for the whole Serbian poetry, can be seen through the fact that immediately after its publishing Desanka Maksimović was elected a regular member of the Serbian Academy of Sciences and Arts (1965).

The way to the final structural order of this collection was rather interesting: the first edition was permanently published in the same form, and in the meantime new poems of the same inspirational origin appeared and were published, with the same distinctive call "I am seeking a pardon". They could easily find themselves in some of the new editions, but that did not happen. The "pressure" of those new poems eventually became such that the poetess, so it seems, began to think quite soon of an enlarged version of the collection, which would include some of those poems. The poetess realized the idea when her *Collected Works* (1969) were published, only five years after the first edition of the collection. It included now eight new poems, which were not part of the original collection. That, however, was still not the final form of the collection, since the poetess showed certain hesitation regarding the selection of the poems for it. Finally, and not before the *Collected Poems* (1980), the collection received its final form with an addition of one more new poem. In that ultimate edition the collection included sixty-eight poems, nine more than the first, original version.

From the above mentioned can be concluded that the collection covered a long, complex and almost dramatic way to its final form, while in addition one could raise a very important question: what were its actual final versions in certain periods?! The reading, publishing and even expert public have completely

neglected the fact that there were two quite different versions of it, which in Desanka Maksimović's lifetime, as well as after her death, were by inertia published independently of one another and functioned as such, as if they were the same, structurally unified collection. This can be confirmed by the fact that in no previous edition, in one way or another, one pointed out the problem of the collection's variant duality, or gave any note or conclusion in that regard. The affinity of the poetess for her own work certainly contributed to that, since it was obvious that she did not consciously cherish that duality but benevolently tolerated it. By passively reprinting Desanka Maksimović's books of poetry, one tacitly established the rule that the integral version should be published as part of the selected and collected works, while the separate collection should be published in its reduced, initial version.

At last, in its integral, enlarged version the collection *I Am Seeking a Pardon* appeared for the first time as a critically prepared independent collection in 2005, and since then it has been the canonical edition that is to be observed in all following editions.

It is interesting that there are several more poems where a pardon and compassion are sought which were not included in the original first edition of the collection or in its enlarged, integral version. They were evidently not forgotten, because some of them were published in the same place and at the same time as those that were included in the collection. Thus one could speak of a third, imaginary version of the collection, but with no "blessing" of Desanka Maksimović.

III

The collection *I Am Seeking a Pardon* appeared at the moment when Yugoslav literature was in many ways tired of and fed up with the war and revolution

themes, when it lost enthusiasm for dealing with the reconstruction of the country devastated by the war, which had taken place immediately after the war, and when it exhausted its already modest possibilities to confirm the optimistic visions of the new socialist society and its man by presenting contemporary everyday life. At that time there appeared more and more critical tones in relation to the existing society, tones that, it must be said, rarely crossed the usual and "permitted" lines, which writers tried to move forward in accordance with the existing value system based upon the unique ideology of that society. This was related with a clearer outgrowing and abandoning of the realistic literary approach which followed the demands made on literature of that time. A more complex and modern literary approach was developing, based on the modernist and avant-garde literary experience from the period between the wars, as well as the most recent European and the world literary experience of that time, to which Yugoslav literature was open to a considerable degree. In literature one could see a changed, more negative picture of man and the world, whose dark sides came to the fore, becoming dominant. At the same time, the national identity question, actively suppressed for almost two decades, preoccupied some writers again and was well received by a broad circle of readers. Accordingly, that introduced in literature themes from the past, where one searched for the roots of one's own identity, as well as for answers to the questions from contemporary life and of the meaning of man's existence in general. In poetry that phenomenon can be illustrated, apart from the collection *I Am Seeking a Pardon*, by the following collections: *The Stone Sleeper* by Mak Dizdar, *Great Scythia* by Miodrag Pavlović, *The Ruler's Office* by Radovan Zogović, etc. Although the collection *I Am Seeking a Pardon* appeared first, and as such obviously urged others to appear, the literature of that time obviously reached the point at which such

works were about to appear, and it was just a matter of time who would "break the ice". Different writers had longer or shorter incubation periods concerning that state, but the example of Desanka Maksimović most clearly shows her intensity and her sudden emergence. She merely needed one short impulse, such as the one when *Dušan's Code* came to her hands by chance. "I started to leaf it through," said she, "and suddenly I was thunderstruck: it all erupted from me, my ideas of wrong and right, of punishments and forgiving, of the sinful and the just ... that which I had carried in me for a long time." She had a need to lyrically express its meaning and contents and it was all surprisingly easy and fast: "When those poems were created, verses were coming forth like water ... The collection was finished in two months." Thus originated Desanka Maksimović's cult collection, which she called a "lyric discussion" with *Dušan's Code*, the famous legal document of the most significant medieval Serbian ruler, Tsar Dušan. In the collection that apparently speaks of justice and injustice, one actually sings of eternal questions of human life, relevant in all times and in all places where people live.

Though in regard to poetic form, verse and language expression in this collection she remained true to her earlier poetic principles based upon a successful symbiosis of traditional and modern, the method applied here was something new, and it became characteristic of the coming postmodernist idea of the literary text, especially in the light of the theory of intertextuality. According to that theory, as its creator Julia Kristeva says, not one text originates in itself, but from a dialogue with other texts. This collection is an ideal opportunity for this theory to be applied, particularly because of the fact that in its subtitle it is explicitly stated that this is a dialogue, i.e. a lyric discussion with some other text, in this case with *Dušan's Code*. In what way did Desanka Maksimović use this medieval legal act as a model for her collection, i.e. how did she lyrically

revive it and communicate with it in a contemporary mode? The very thing of her pointing out that this was a "lyric discussion" can lead one to assume, which is evident from the first poem, that it was a case of an exceptionally creative relation and procedure in which the legal "matter" was subordinated to the poetic text, which in response faced and tested the meanings of its legal original with the universal meanings of human life in all times.

Even though all poems in the collection are inspired by the spirit and meaning of *Dušan's Code*, only twenty-four of the total of sixty-eight poems are definitely based on certain articles of the *Code*. There are poems that are in direct intertextual connection with only one, particular article, and there are those related to several articles.

The dominating mood of the whole collection can be found in its title: *I am seeking a pardon*, though all other of her complex meanings are to a certain degree unjustifiably reduced in the total reading and critical reception to that indisputably humanistic act. That demand, it could be said, turns into a unique and prestigious poetic and human attitude of Desanka Maksimović founded on forgiving, compassion, understanding and a pardon for all and from all that can happen to anyone in this world. Inspired by the cruelty of a medieval code, the poetess on the other side was not obsessed and filled with the act of pardoning only, but also with much more complicated questions, dilemmas and perplexities "of wrong and right, of punishments and forgiving, of the sinful and the just," where in the end one is not always sure who belongs to which side. That is where an apparent contradiction comes from: in asking for mercy and a pardon for all and for everything the poetess actually forgives both those that do injustice and those that suffer that injustice. From that viewpoint one could tell that forgiveness covers the unjust strict

class hierarchy of the medieval society together with the human suffering resulting from it.

The answer to the question how, for how long and for whom the poetess is truly seeking a pardon is usually connected by the critics to an easily discernable double position of the lyric subject in the collection. Namely, one can immediately notice, by the titles, two groups of poems in the collection. In those whose titles start with the preposition *on* ("On Imperial Villages", "On Envoys", etc) the function of the lyric subject is fulfilled by Tsar Dušan, who directly, in the form of a poetic, lyric transformation, of course, announces certain decrees of his code. (The introductory poem "Proclamation" could also be added to this group, since there, too, at the very beginning, the tsar personally expresses the principles of his legislation.) In the other ones, which are of a greater number, whose titles begin with the preposition *for* ("For Heresy", "For the Last Days", etc), the function of the lyric subject is fulfilled by the poetess herself, who *is seeking a pardon* for someone or something. (To that group can essentially, according to the contents, be added the poem "They Go Along the Imperial Road".)

The majority of researchers and readers faced the question of the relation between the two groups of poems. In those where the tsar is speaking prevail the strictness of the laws he is issuing and the cruelty of the measures against those that violate the laws, while in those where the poetess herself fulfils the function of the lyric subject prevail the contents of mild and consolable forgiving and pardoning. The question is if the general idea of the collection has been based upon exactly that opposition, i.e. if that which is spoken by the tsar is the one side, and that which is spoken by the lyric subject in the form of the poetess the other side of the total meaning of the collection. Does the poetess, let us proceed, intentionally and skillfully present through the tsar's words the brutality and injustice of the medieval society in order to have a reason to seek

a pardon, regardless of the fact that, expressed in this way in a poetic act, it has universal sense, relevant in all times and circumstances? Does the poetess give priority to something? Does the fact that the collection's title is *I Am Seeking a Pardon* mean that the poetess considered the second part of the poems as the main part of the collection and that the "brutal" contents of the first group was just a reason and means for starting the crucial meaning of the collection found in forgiveness to all and for everything?

Therefore, the basic question is if the poetess consciously and with poetic premeditation conceived the collection so as to have its two sides, which face and affect one another, or, perhaps, if it is really a matter of a spontaneous and immanent creative act regarding both the separate poems and the entire collection. Let us try to establish that through examples.

As in the poems whose titles begin with the preposition *on* the tsar himself is presenting the contents of his laws and the punishments for their violation, one wonders whom the poetess is actually asking for a pardon in the poems of the second group. We shall easily see that in a large number of cases she is asking for a pardon directly from the tsar ("Tsar Dušan"). We shall also easily notice that the tsar is not being asked for a pardon for exactly those sins that are mentioned in the poems where he is fulfilling the function of the lyric subject. So, there is no pattern in the sense that the tsar is explicating certain sins in one place, and that in the other the poetess is seeking a pardon for those that have committed exactly those sins. Therefore, the pardon from the one group of the poems does not refer to the sins mentioned in the other group. Besides, in a good number of the poems a pardon is not sought from the tsar, but is of a general and universal character. One could also expect that in each poem whose title begins with the preposition *for* a pardon is asked for indeed. But it is not so: there are poems in which a pardon is not

mentioned at all, though it is implicitly there. After that one should see if there is any system and regularity in the way of placing the calls for a pardon in the structure of the poems. Sometimes a pardon is asked for in the first line, sometimes at the end of the poem, and sometimes in its middle part. In one poem a pardon is sought not for one but for more things, which is another proof that the poems from this group are not a direct "response" to what is found in the poems of the other group.

It is particularly important to notice that the poetess does not always give the same name to the thing she seeks. The word "pardon" is the most frequent one, but she also asks for understanding, compassion or mercy, etc. This is not a minor detail since the word "pardon" primarily refers the modern reader to a legal category applied to the already condemned. In this case, which represents an intertextual lyric discussion with an eminent legal act, *Dušan's Code*, this seems quite logical. However, with the division of the category of "pardon" into semantically less "official" and milder concepts such as "understanding", "compassion", "mercy" and so on, the poetess's demand or request to the tsar gradually moves away from the starting situation. From the concrete legal repression of an epoch's act of law the focus comes to all and everyone who has at any time, in any place, in any way, and any how been committed or condemned; and, of course, to the tsar himself, who was all that more than anyone else, as well as to all those that have walked through time after him, all the way to ourselves.

At last, but not at least, it is quite evident that there is no system there conceived in advance regarding the order of both groups of poems, since they are mixed. That the order of the poems did not play any role according to that criterion can be seen in the way the poetess included the new poems in the collection after its first edition. It seems that she looked for and found a place for each poem on the spot trying to fully express

its meanings, which would at the same time strengthen the essential meanings of the whole collection. In some cases the thematic similarity of the neighbouring poems was crucial, and in some other ones – the formal similarity between the “old” and the “new” poems; in certain cases it seems that by putting a new poem in a certain place the poetess was trying to increase the collection’s esthetic scope.

The poems “For Heresy” and “On Heresy” perhaps best confirm the fact that the doubling of the lyric subject, which resulted in two groups of poems, was not motivated by some functional-contrasting relation between them conceived in advance. Both of them basically start from the reality that heretics were not wanted in Dušan’s tsardom, but each has its own autonomous structure, form, metaphors and a large system of associations that do not condition or explain each other, which means that there is no difference based upon the fact that one begins with the preposition *for* and the other with the preposition *on*. Of course, the poetess could even later on very easily redirect and supplement all those poems whose titles started with the preposition *on* with a call for a pardon using the preposition *for*. This would emphasize the possible uniform conception of the collection, but would obviously simplify it and make it monotonous.

All that was mentioned above shows that basically it is neither necessary nor advisable to draw a border between the two groups of poems. Having originated at the same inspirational source, they are quite similar or identical in regard to poetic form, to the selection of poetic pictures and metaphors, and to the complete poetic expressiveness. They are part of the same, identical lyric discussion with *Dušan’s Code*, both in inspirational regard and in expressional regard, and, which is particularly important, in regard to their meanings, even when we literally compare them with the collection’s title.

So it can be seen that the poetess obviously did not have a conception in advance of a lyric revitalization of one epoch, but, carried by inspiration, spontaneously expressed the stream and form of her lyric suggestion. The fact that the idea of pardoning was not consistently used in each poem in which the function of the lyric subject was fulfilled by the poetess herself (we have seen that in some of them it does not exist), as well as the fact that it does not appear in the structural organization of the poem in the same place and does not function in the same way, together with all other mentioned "inconsistencies", can be seen as products of an immanent, almost instant poetic articulation of a powerful and fierce inspirational well, which burst suddenly and immediately in the structure of the poems and then of the collection too. It was a question of only one, no matter how harmonious inspiration: to begin, to always keep on the same level and to successfully end the lyric discussion with *Dušan's Code* was a very difficult thing to do without simplifying, without monotony, without missing the point, without repeating metaphors and poetic pictures, and without compromises in poetical expression. Therefore the introduction of the duality of the lyric subject (which resulted in two groups of poems), the omission or dispersion of the official category of pardoning into "milder" concepts (understanding, compassion, mercy, etc) and their different arrangement in the structure of the poems were obviously results of a spontaneous and immanent realization of instant inspiration and spontaneous avoidance of monotony, and not of a scheme conceived in advance.

If the things are as it has been presented, then something has still not been made clear enough. Why do some poems have the preposition *for* in their titles, while some have the preposition *on*?

It is, above all, a matter of one quite evident and objective fact: in *Dušan's Code*, too, we can find both

of these prepositions standing together with certain words. So the poetess spontaneously took them from the *Code* and put them in the titles of her poems. As far as their meaning in the collection is concerned, it seems that the thing is much simpler than it appears at first sight. Some researchers have already given basic hints in that regard. Actually the problem is a sociolinguistic one, since it is a case of mixing and intertwining two linguistic levels that can be found in the linguistic practice which Desanka was already in her childhood familiar with and accustomed to. That intertwining appeared in the contemporary practice through the simultaneous use of both of the prepositions of the same meaning: the preposition *for* was always followed by its archaic form in Church Slavonic language *on*. This was particularly related to the so-called *jektenije*, i.e. to the parts of religious service in which the believers prayed for certain specific needs: for peace, among the people and in the world, for the temple in which they prayed, for their patriarch, for the people's power, for the sick, etc. The Church Slavonic variants were: *on peace*, *on the temple*, *on the patriarch*, etc, and when people translated them to their own language, the following forms were used: *for peace*, *for the temple*, *for the patriarch*, etc.

We have already seen that the contrast between the two groups of poems was not planned and consciously built as the framework of the collection's structural order, from which come its main meanings. So, the strictness of the medieval society's laws, with the cruel way of putting them into effect, was not presented here on the one side in order that one should seek a pardon for those that were to be punished through the laws on the other side. That would be an oversimplified interpretation. However humane and prestigious it may be, with such an interpretation the act of pardoning would seem too partial and unconvincing, remaining within the limits of the existing, familiar ideologically confined stereotypes on the idea of justice. In that

way, as it has already been mentioned, injustice would be pardoned too. The poetess herself warns us that it would not be a good and reliable way for interpreting the main meanings of this poetry, explaining what she experienced in an instant after she had seen *Dušan's Code*: "It all erupted from me, my ideas of wrong and right, of punishments and forgiving, of the sinful and the just ... that which I had carried in me for a long time." It is evident that the poetess immediately passed from the terrain of concrete legal and ideological patterns of a social structure, articulated through *Dušan's Code*, to general, primarily human meanings of those situations. With that, at the same time, she entered the field of poetry, which she covered quite quickly and with an enviable poetic result.

One sentence from her so far unpublished letter to Russian writer and translator Ida Radvoljina testifies to the fact that Desanka Maksimović started such a poetic adventure primarily inspired and touched by the human aspect of *Dušan's Code*: "There is something in my nature that prevents me from getting so much carried away that a conviction or idea become more important to me than a human being." That letter was written on 12th September 1962, four whole years before the collection *I Am Seeking a Pardon* was published. It did not even exist as an embryo at the time. One should consider as important the fact that this crucial feature of her poetics Desanka Maksimović presented in a letter, where one is sincere, with no intention to possibly go along with any prevailing poetic expectations, though they were different here at the moment, however slightly, while in Russia, the destination of the letter, they were considerably different. At the moment she began the adventure with *Dušan's Code*, the poetess considered "a conviction or idea" (be it the idea of a common pardon!) to be less important than "a human being", i.e. her primary concern was human, not ideological. With a motivation like that she entered

Dušan's Code. In this collection, therefore, one should above all search for deeply human meanings as the results of "the lyric discussion" with one legal text which was used to protect, in a cruel way, the medieval feudal class order. And one should search for them in the most unexpected place: in the human position of the tsar himself, who is at the top of the entire hierarchy – forced to issue such laws and to put them into effect in such a way. He says that in the concluding poem of the collection – "On Forgiveness":

I do not conform to the heart,
I am Tsar confined by the laws
that I issue myself.

From this point start and to it return all possible meanings of the collection, all the abundance of humaneness its title includes. The questions who, from whom and for whom a pardon is sought lose their significance because of that. A pardon is mostly needed by the one from whom a pardon is sought. He has no capability and no right to seek it from anyone. He can find in God a solace and shelter only, but all those things "of wrong and right, of punishments and forgiving, of the sinful and the just" he must take on himself, not governed by the heart but by the imperative of the duty given to him.

Staniša Tutnjević

(Translated by Dragan Purešić)

ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ

I AM SEEKING A PARDON

ПРОГЛАС

По милости божјој
и благослову светитеља из Раса,
ја, цар Срба, Грка и Арбанаса,
земљама које од оцева наследих
и мачем освојих,
које повезах крвним судовима
својих војника,
дајем законик,
и нека нема других законика
осим мојих.

Чедоубица, прељубник, најахалац,
онај кога злопакосни ђаво узе,
бабун, богумил и јеретик,
слабић који на суду не говори право,
човек који скрнави иконе светих,
биће сурово кажњен по законима мојим,
али не суровије
него што у закону стоји.

Ја властелу, према обичајима отаца,
од себара издвојих.
Првосвештенику и властелину
судиће се блаже него меропаху,
али не у страху
од царства ми,
и не блаже
него што у закону стоји.

Кудељници сиротој пред насилником
закони моји
биће уместо штита.
Ни робу праведном,
ни незнанцу што кроз царство ми хита,
нити иком

THE PROCLAMATION

By the grace of God
and the blessing of the saint of Ras,
I, Tsar of the Serbs, Greeks and Albanians,
to the lands I inherited from my fathers
and conquered with my sword,
which are joined by the blood vessels
of my soldiers,
give this code,
and let there be no other codes
but mine.

An infanticide, adulterer, attacker,
the one possessed by the black devil,
a misbeliever, infidel and heretic,
a weakling committing perjury in court,
a man desecrating icons of saints,
shall be cruelly punished by my laws,
but not more cruelly
than the code says.

According to the fathers' customs, I separate
the lords from the serfs.
An archpriest and a lord
shall be tried more mildly than a peasant,
but not in fear
of my power,
and not more mildly
than the code says.

Before a tyrant a poor spinner
shall have my laws
instead of a shield.
No righteous slave,
no stranger advancing through my tsardom,
no man

треба да их се боји,
само кривцу ће се сурово судити,
али не суровије
него што у закону стоји.

should be afraid of them,
only the guilty shall be tried cruelly,
but not more cruelly
than the code says.

О ЦАРСКОМ СЕЛУ

Куда прођу цар и царица
или коњи цареви,
тим путем сме проћи себар
и властелин
само пошто се још једном
јави пролећни гром с неба,
само пошто још једном падне иње
и њива се мраза зажели.

На којој реци коњи царски
угасе жеђ,
нека на њој још годину дана
нико жеђ не гаси,
нека себар до новог кукурека,
до нових роса и слана,
нека себар чека још годину дана
док потеку реком нови таласи.

У ком селу преноће цар и царица,
царски станови и коњи,
нека се јазом опкопа
то село и та кућа,
нека их себарска не скрнави стопа,
нека ту преноћи човек мали
тек када поново оду на југ ждрали
и на мед поново замиришу сванућа.

ON IMPERIAL VILLAGES

Wherever the tsar and tsarina
or the tsar's horses pass,
a serf and a lord
can go along that road
only when spring lightning
comes from the sky once more,
only when hoar frost appears once again
and the fields start to long for white frost.

Wherever the tsar's horses
quench their thirst,
let no one drink from that river
for another year,
let a serf wait until the next bear's-foot,
until the next dews and hoars,
let him wait for another year,
until new water has started to flow.

Wherever the tsar and tsarina spend the night,
with imperial retinue and horses,
let that village and that house
be encircled with a trench,
let them not be desecrated by the step of a serf,
let a small man spend the night there
only when the crane has gone to the south
and the dawns have started to smell of honey again.

О ПОКЛИСАРУ

Поклисар који хита цару
из земље туђе,
или од цара своме господару,
да је неприкосновен
чим у области
царства ми уђе,
па био Византинац, Латин или Словен.

Где у село дође
да му се поклони вера,
да му се као госту указују части,
да му се с пута склони трн и камен,
да се преда њ не да
разбојнику ни гуји;
па пошто руча или повечера,
другоме селу да се поклисар преда
и уз пут заклања
као пламен на олуји.

ON ENVOYS

Any envoy hastening to the tsar
from a foreign land,
or from the tsar to his own master,
shall be untouchable
as soon as he enters
my tsardom,
be he a Byzantine, Latin or Slav.

When he comes to a village
he shall be given faith,
he shall be shown honour as a guest,
everything shall be removed from his path,
he shall be protected
from a robber or a snake;
and after he has had lunch or supper,
the envoy shall be sent to the next village
and sheltered on his way
like a flame in a storm.

О СИРОТОЈ КУДЕЉНИЦИ

У областима земље царске
ни за једну ствар,
ниједног дана,
насиља да није никоме,
и сирота кудељница
да је слободна и поштована.

Погазе ли коњи најездни
властеоска сена
или царска жита,
да се погнају у царске ергеле.
Погазе ли кудељу
кудељнице сироте,
да им се забије трње у копита,
да им се поломе ноге до колена.

Да нема тога
ко би се усудио
да се противу њена дома роти,
јер милост бога
штити најпре царске дворе
и колибе кудељница сиротих.

ON POOR SPINNERS

In the regions of the imperial land
let there be no violence to anyone,
for any reason,
on any day,
and let poor spinners
be free and respected.

Should invading horses trample
a landowner's hay
or imperial grain,
let them be driven to the imperial studs.
Should they trample the hemp
of a poor spinner,
let thorns be driven in their hoofs,
their legs be broken at the knee.

Let there be none
who would dare
to plot against her and her home,
because God's mercy
protects the tsar's court
and the poor spinners' huts.

О ОДБЕГЛОМ РОБУ

Ако одбегли роб,
био од Срба, Грка или Арбанаса,
из моћне Византије,
или било кога краја,
потражи уточиште на двору цара,
да роб такав у сва доба
под његовим кровом нађе спаса;
и највећи од царске господе
да благо прими роба,
да му сама госпођа царица
уморном дода воде;
да, докле хајка за њим
напољу хара,
роб мирно проспава ноћи
на двору цара.

ON RUNAWAY SLAVES

If a runaway slave,
be he from the Serbs, Greeks or Albanians,
from mighty Byzantium,
or any other place,
should seek shelter at the tsar's court,
let the slave always
take refuge under the tsar's roof;
and let the greatest of the lords
be gentle with the slave,
and let the tsarina herself
give the tired slave some water;
so that, as long as the chase
is going on outside,
the slave should sleep peacefully
at the court of the tsar.

О МЕРОПАХУ

Меропах да ради у недељи два дана
пронијару,
један да коси
од јутра рана,
један да у винограду копа;
један по жези, уза летњу јару,
да камење носи
на друм цару;
један да на жрвњу меље манастиру;
један да поправља властелину слеме,
један да му спрема за сетву семе;
а што остане у недељи дана
да ради за себе сама.

ON PEASANTS

A peasant shall work a couple of days a week
for the land-user,
one day to mow
from the early morning,
one to dig up the vineyard;
one, in the heat, in the summer's sun,
to carry stones
to the imperial road;
one to grind grain for the monastery;
one to mend the master's roof,
one to prepare the seed for sowing;
and what is left of days in the week,
he shall work for himself.

О ХИЈЕРАРХИЈИ

У областима царства нашег
све небо звездано,
сваки ватрени престо,
и небулоза што бескрај плав,
до најмањег огња је прсликано.

Зна се свачија путања и место,
и кад ко изгрева у пуној слави
и докле му траје плима,
зна се којом светлошћу ко сија
и од кога је прима.

Као између планета
и звезда пратиља,
зна се између поданика и цара
колико је миља,
и којом стазом ко ићи мора
да не дође до судара.

И себру, који као Кумова слама
неизбројан,
и неодређен као маглина,
неуништиво из земље израња,
зна се путања.

ON HIERARCHY

In the regions of our tsardom,
the entire starry sky,
every fiery throne,
and the nebula flooding the endless space,
have been copied to the smallest flame.

Everyone's path and place are known,
the time of one's splendour
and the lasting of one's tide,
the light that one emits
and the source of that light.

Like between the planets
and the escorting stars,
one knows the distance
between the subjects and the tsar,
and which path one must take
so as to avoid a clash.

And the serfs, like the Milky Way
uncounted,
and as indefinite as a cloud,
permanently come out of the ground,
their path being known.

ЗА СЕБРА

Тражим помиловање
за себра
што ниче и умире као трава
у заборав из заборава,
за тридесет кућица његовог кромпира,
за усукано кукуруза стабаоце,
за дим над кровом,
за оно где је, следећи оце,
погрешио делом и словом.

За себра увек верна животу,
за себра који сунце воли.
Ако живот изда и шева,
и гуштери, сунца уживачи,
и песникиња мириса, зова,
за себра,
себар издати неће,
за себра који у поводу
води по десетину
себара синова.

FOR THE SERF

I am seeking a pardon
for the serf
growing and dying like grass
from oblivion into oblivion,
for the thirty patches of his potatoes,
for the thin stalk of his corn,
for the smoke above his roof,
for the thing where, following the fathers,
he made a mistake in action and word.

For the serf always faithful to life,
for the serf that loves the sun.
Should life be betrayed by the skylark,
and the lizards, the sun eaters,
and the scent poetess, the elder,
for the serf,
the serf will never betray,
the serf leading with a halter
ten of his
serf sons.

ЗА СВРГНУТЕ

За свргнута властелина
што сам седи од зоре ране,
за столове тишином завејане,
за бокале и за купе
где ветре у оцат претворена стара вина,
за сланике нетакнуте
као целац јануарски,
за човека који залуд очекује
да се пријатељи крај њега скупе,
за онога чија зла се једино памте.

Тражим помиловање
за све који могу лако пасти
исте судбине,
за унапред знане невоље њине
кад стану као облаци да се пласте,
за дом око кога освану санте
што их нико не отопи, не премости,
за оне којима су само ласте
под стрехом гости.

FOR THE DISPLACED

For the displaced lord
sitting alone from the crack of dawn,
for the tables covered with silence,
for the pitchers and cups
where old wines evaporate, turned to vinegar,
for the untouched salt shakers
like January fresh snow,
for the man waiting in vain
for his friends to cluster round him,
for the one whose evil deeds are remembered only.

I am seeking a pardon
for all of the same fate
who can easily fall,
for their troubles known in advance
when they start to collect like clouds,
for the home around which icebergs appear,
which no one can melt or overcome,
for those whose only guests are
swallows under the eaves.

ЗА ЗЕМЉУ КУДА ВОЈСКА ПРОЂЕ

Царе Душане,
тражим помиловање
за земљу убогу куда војска прође,
јер земља је таква,
она воли кад је обрасте трава,
кад у пољу чује говор човека,
она не воли да остане сама,
она воли да је буди мукање крава,
да је успављује јагањаца блека.

Земља је таква,
она се гуши од барута и метана,
она воли да се греје уз огњиште
где пастир грањем потпирује пламен,
земља друштво човека иште,
земља као родна грана
воли да јој човек спусти руку на раме.

Земља је таква,
она тражи да је човекове руке гнету,
она воли да се семе у њу баца,
да је запахне мирис зоби и ражи,
воли да с пролећа осване у цвету
трешања и јабука,
земља чезне
да је стоговима сена и сламе
зими утопли људска рука.

FOR THE EARTH TRODDEN BY THE ARMY

Tsar Dušan,
I am seeking a pardon
for the poor earth trodden by the army,
because earth is like that,
she loves to be overgrown with grass,
to hear the speech of man in the field,
she does not like to stay alone,
she loves to be woken by the mooing of cows,
and to be lulled to sleep by the bleating of lambs.

Earth is like that,
gunpowder and methane stifle her,
she loves to warm herself by the hearth
where a shepherd is starting a fire with branches,
earth looks for the company of man,
earth, like a fruitful bough,
loves to feel the hand of man upon her shoulder.

Earth is like that,
she wants
man to knead her with his hands,
she wants him to throw his seed in her,
she loves to be struck by the smell of oat and rye,
she loves to appear with cherries and apples
in blossom in the spring,
earth yearns
to be warmed with stacks of hay and straw
by the hand of man in the winter.

О ВОЈНИКУ

Кад властелин,
или било који други,
дође с војске кући,
порука му од цара
три недеље да се одмара,
да га дворе сви одреда
у родбини,
да му с планине воду носе,
да му певају песме старе,
да му соко крилом хлад чини;
ако има братучеда,
да му они коња тимаре.

Кад властелин,
или било који други,
дође с војске кући,
порука му од цара
три недеље да се одмара,
да се не одзива и ако га зову
да се суди,
или ако игуман по њега поручи;
да га време на вратницама чека,
да га чекају и царски и црквени људи,
и поклисар што стигне издалека.

ON SOLDIERS

When a lord,
or any other man,
returns home from the army,
this is the message from his tsar:
he is to rest for three weeks,
he is to be served by all
of his relatives,
they are to bring him water from the mountain,
they are to sing him old songs,
a falcon is to shade him from the sun with its wing;
if he has cousins,
they are to groom his horse.

When a lord,
or any other man,
returns home from the army,
this is the message from his tsar:
he is to rest for three weeks,
he shall not respond even if he be
summoned to court,
or if the prior should send for him;
even if they say that time is waiting for him at the
gate,
that the tsar's men and clergymen are waiting for him,
and an envoy that has come from afar.

ЗА ВОЈНИЧКА ГРОБЉА

Царе Душане,
тражим помиловање
за војничка гробља усамљена
којих се регрут само каткад сети,
за гробља без суза и без хлада,
са гдекојим знаком твоје поште,
где споменици једнолики као шињели
стоје један другом иза потиљка,
где певачице нема да слети,
куда заљубљени не долазе
да сакрију од људи своје милоште,
куд пут наноси само гавране,
где је шимшир једина биљка.

Царе Душане,
за војничка гробља где свака парцела
под конац стоји ко војска у чети,
за војника кога крај друма сахране
без себарске запевке горке,
далеко од родног потока и села;
за изгинуле у свету поворке
однекуд из Леђена, из Цариграда,
којима се мајка и данас нада,
за гробља оних које су цареви
у незнане земље слали да гину,
за војничка гробља у час вечерњи,
за њихову подземну и надземну тишину.

FOR SOLDIERS' CEMETERIES

Tsar Dušan,
I am seeking a pardon
for solitary soldiers' cemeteries
which a recruit remembers sometimes only,
for cemeteries with no tears and no shade,
with sporadic signs in your honour,
where tombstones as uniform as overcoats
stand in serried ranks,
where there is no songbird,
where no lovers come
to hide their affection from the world,
where only crows arrive by chance,
where box trees are the only plants.

Tsar Dušan,
for soldiers' cemeteries where each parcel
stands in a straight row like a company of soldiers,
for the soldier buried by the road
with no bitter peasant lament,
far away from his native village and stream;
for the columns that perished abroad,
somewhere from Leđen, from Constantinople,
whose mothers still live in hope,
for the cemeteries of those whom the tsars
have sent to unknown lands to die,
for the soldiers' cemeteries in the evening hour,
for their underground and overground silence.

ЗА ОНЕ КОЈИ СУ ХРАБРИ САМО КАД ГИНУ

За људе који мисле да је слобода
само оно
што се пушком до пушке дода,
које, као хртове, у борбу погна
само мирис барута и огња,
који су храбри само кад гину,
само у јуришу.

За оне
који чим почну мирно да дишу,
чим спазе да су се облаци слегли,
да мирују Турци и Угри,
постану робови ствари
којима су у борби противник били,
или их испоснички пренебрегли.

За барјактаре који у миру
гоне трговачке караване,
за стрелце љубављу недоличном
обузете,
за копљанике који у лову
погубе ордење
стечено код Велбужда и Стефанијане –
тражим помиловање.

FOR THOSE WHO ARE BRAVE
ONLY WHEN THEY'RE DYING

For the men who think that freedom is
only that
which is won with guns,
who, like greyhounds, are driven to battle
only by the smell of gunpowder and fire,
who are brave only when they're dying,
only when they attack.

For those
who as soon as they start to breathe easily,
as soon as they see that the sky has cleared up,
that the Turks and Hungarians are calm,
become slaves to the things
which they opposed in their fight
or which they ascetically overcame.

For the flag bearers who in the time of peace
pursue merchant caravans,
for the archers overcome with
unbecoming love,
for the lancers who in a hunt
lose their medals
awarded at Velbužd or Stefaniana –
I am seeking a pardon.

ЗА ЈЕРЕС

Благоразумевање молим
за јерес што се шири
у пределима царства твојега
да свет тек од ње постоји,
за јеретика што тврди да пре њега
није било пожара ни вулкана,
ни месечина, ни сунаца,
ни ињем посутих шума, ни снега,
да историје реке тек од јуче
пене се и хуче.

За велможе које говоре
да за Уроша није било господства
ни златних кондира,
ни манастира.

За људе кратковиде
и ускогруде.

За младога који мисли да човечанство,
да лепота коју му очи виде,
настаје кад он је на свет насто,
да нико није волео слично,
да велика светковина људског живота
тек с тим поста.

За свачије мишљење детињаство
и јеретично.

FOR HERESY

I am asking for understanding
for the heresy spreading
in the regions of your tsardom
that the world begins only from it,
for the heretic who claims that before him
there were no fires, no volcanos,
no moonlight, no suns,
no woods covered with frost, no snow,
that the rivers of history started to foam and roar
not until yesterday.

For the lords who say
there was no lordship in previous times,
no golden goblets,
no monasteries.

For the short-sighted
and narrow-minded.

For the young man who thinks that mankind
and the beauty that he sees
started but when he was born,
who thinks that no one ever loved like him,
that the great celebration of human life
began only then.

For each one's opinion childish
and heretic.

ЗА ПОСЛЕДЊЕ ДАНЕ

Царе Душане,
за неколико последњих дана
и сумрака
Дечанскога краља Стевана,
за последњи час несрећних
владалаца и јунака
кад потонула детињства барка
однекуд испред њих исплови
пуна туга
и јуначких игара и играчака,
кад се позледи свет давних рана
и насмеши се из даљина
ноћ кад су добили првенца сина.

За час дана
кад буду остављени самима себи,
када све овога света,
и пријатељство каквога цара,
и замке каквога кнеза и дужда,
робовања код хана Ногаја,
битка код Лима и Велбужда,
крв људска што се у боју просу,
остану негде иза врата,
иза прозорског смеха и сјаја,
за час дана кад буду сами
као звук изгубљен у космосу.

FOR THE LAST DAYS

Tsar Dušan,
for the last few days
and twilights
of King Stevan Dečanski,
for the last hour of the unfortunate
rulers and heroes,
when the sunken boat of childhood
appears from somewhere before them,
full of sorrows
and heroic games and toys,
when the world of the old wounds is open
and when from afar sends a smile the night
in which their first son was born.

For the hour of the day
when they are left to themselves,
when everything of this world,
the friendship of some emperor,
the traps of some duke or doge,
subjection to Nogai Khan,
battles at the Lim and Velbužd,
human blood spilt in the fight,
remains somewhere behind the door,
behind the window's laughter and shine,
for the hour of the day when they are alone
like a sound lost in the cosmos.

ЗА СМРТОМРСЦЕ

Тражим помиловање
за оне који брзо забораве мртве,
оне што одмах са списка их скину
и прекину са њима везе
олако као паучину.
За човека који на гроб пријатеља
не посади трешње ни брезе,
који са кола и седленика
у родном крају никада не сиђе
да постоји на гробу пређа.

За људе који су на смрт љути,
које вређа
помисао да би могли умрети,
који ће у гроб поћи забринуте
као они што иду у туђину
где не знају ни језик, ни обичаје,
где не познају душе живе;
за људе који пред смрћу негодују
као да их ни дужне ни криве
шаљу на робију која вечно траје.

FOR DEATH HATERS

I am seeking a pardon
for those that soon forget the dead,
those that remove them from the list at once
and break off with them
just like that.

For the man that does not plant cherries or birches
by the grave of his friend,
for the one that in his native place
never gets off his horse and cart
to stand awhile by the ancestors' grave.

For the men who are angry at death,
who are insulted
by the thought that they might die,
who will go to their graves worried
like those going to a foreign land,
not knowing its language, its customs,
not knowing a living soul there;
for the men who complain before death,
as if, not guilty of anything, they have been
sentenced to eternal imprisonment.

ЗА ВАЖНЕ

Тражим помиловање
за оне који имају позивнице
за сваку поворку и панораму,
за човека
кога и у возу, и на гозби, и у храму,
и у рају,
нумерисано место чека,
за оне који још за века
гробницу где ће лећи знају;
за људе које на свакој води
чекају броди
и котва у сваком бродолому,
којима су сви знани и незнани
анђели милосрђа осигурани.
Јер биће за њих разочарење
када усред великог мрака
где све се измеша
не могу напипати ниједно дугме,
ниједно звонце,
којима се у помоћ зове,
кад не могу наћи ниједног брода
ни да се врате,
до твоје палате,
ни да продуже до обећаног
небеског свода.

FOR THE IMPORTANT

I am seeking a pardon
for those who have invitations
to each procession and panorama,
for every man
who has a numbered place
on trains, at feasts, in temples,
and in heaven,
for those who in their lifetime already know
the vault they will lie in;
for the men whom a boat awaits
on every sea,
and salvation from every shipwreck,
who will be protected by all
known and unknown angels of mercy.
For they will be disappointed
when in the midst of the great dark,
where everything is mixed up,
they are not able to grope for any button,
or any bell,
in order to call for help,
when they are not able to find any boat,
or return
to your palace,
or proceed to the promised
heavenly arch.

ЗА СЕДАМ ГЛАДНИХ ГОДИНА

За седам последњих година зиме,
за седам гладних крава без млека
које попасу и побрсте
седам најлепших првих пролећа,
погасе све што букти и тиња,
похарају седам мајских шкриња;
за седам глечера који следе
седамдесет и седам раних вера,
седамдесет седам заноса;
за скамењених седам јава
без усхита и без снова,
без гејзера
и без дуга,
без колибара,
без пролећних громова и одјека;
за седам гладних крава без млека,
за седам година без сунца и жара,
за охлађених седам вулкана,
за седам прашума сухога грања,
за погашених седамдесет и седам лава –
помиловања!

FOR THE SEVEN LEAN YEARS

For the last seven years of winter,
for the seven hungry milkless cows
grazing and browsing
the seven most beautiful early springs,
putting out all that is blazing and smouldering,
emptying the seven chests of May;
for the seven glaciers that turn into ice
seventy-seven young faiths,
seventy-seven fervours;
for the seven petrified realities
with no thrill and no dreams,
with no geysers
and no rainbows,
with no hummingbirds,
with no spring thunders and echoes;
for the seven hungry milkless cows,
for the seven years with no sun and heat,
for the seven extinct volcanoes,
for the seven jungles of dry branches,
for the seventy-seven cold lavas –
a pardon!

О ПОРЕКЛУ

Ја знам ко сам
по звону
што са задужбина немањићких пева,
по јасности његова гласа,
по томе што ме од Студенице до Милешева
прадедови гледају с иконостаса
и што сваки у руци држи храм.

Ја имам
светитеља оца и деда,
имам светитеља за кума,
и на небесима
све Сухој планини од громада
преко Ситнице до Раса и Хума
моја лоза влада.

Ја знам ко сам
и по мржњи бесомучној
којом ме злопакосни гоне одвајкада,
знам по томе колико сам Угру
пред очима црн
и по томе колики трн
у сан Византији моја моћ забада.

Ја знам ко сам
и по пријатеља својих господству,
и по благородности њихова лика
и слави им копља и штита.
Са свецима и краљима ја сам у сродству,
о мом пореклу из књига староставних
владар на далеком двору
и летописац у манастиру чита.

ON ORIGINS

I know who I am
by the bell
singing from the Nemanjić foundations,
by the clarity of its voice,
by the fact that from Studenica to Mileševa
my ancestors are watching me from the iconostases,
each one holding a temple in his hand.

Saints are
my father and grandfather,
my godfather is a saint,
and in heaven
from the masses of the Suha mountain
across the Sitnica to Ras and Hum
my family reigns.

I know who I am
by the frantic hatred
with which the evil have always pursued me,
I know it by the black image of mine
in a Hungarian's eyes
and by the thorn
of my power in Byzantium's side.

I know who I am
by the dignity of my friends,
by their noble countenance
and the glory of their spear and shield.
I am related to saints and kings;
the ruler in a faraway court
and the chronicler in a monastery read
of my origins from ancient books.

О ЖЕНИДБИ СИНА

Кад господин цар има да жени сина
и нови му дворац зидати треба,
у помоћ нека дође сва царевина,
и мали и велики нека се сјате,
коњушар нека му ждребад подари,
соколар нека одгаји соколе,
нека себар да и што не може дати,
нека му помогну дочекати свате.

Кад царица крштење кћери огласи,
нека певају владике и патријарси,
златна кандила нек горе у олтару,
нека кудељница покривач детету преде,
трговац који кроз царство караван тера
нека на узглавље спусти златну пару,
нека себар јагње мартовско донесе,
нек кћер дарују сви који се у царству десе.

Кад себар има да жени сина,
нека се од руке довија сваке,
колиба нека се окрпи стара,
нека му мобе себри и меропаси,
нека јесен позове за ризничара
да му напуни подруме и чардаке
да има чиме дочекати свате,
нека узме ћукове за црквењаке.

Кад има да се крсти кћи себарке,
нека певају косови и конопљарке,
нека сунце гори у четинару,
нека јој паучице покривач удесе,
а звезда на узглавље спусти златну пару,
нека се наручи суседу котаричару
да јој колевчицу од пружа донесе.

ON MARRYING A SON

When the tsar is to marry a son
and to build him a new palace,
let the entire tsardom come to help,
let both the children and the grown-ups gather,
let the groom give him the colts,
let the falconer train the falcons,
let the serf give what he is not able to,
let them all help him to welcome the guests.

When the tsarina announces the baptism of her daughter,
let bishops and patriarchs sing,
let golden icon lamps burn above the altar,
let the spinner spin the child's cover,
let the merchant driving his caravan through the tsardom
put a gold coin on her pillow,
let the serf bring a March lamb,
let the child be given presents by all that happen to be there.

When a serf is to marry a son,
let him manage as well as he can,
let his old cottage be repaired
and serfs and peasants voluntarily work for him,
let him call the autumn to be his treasurer,
to fill up his cellars and his sheds
so that he can welcome the guests,
let him have little owls instead of sextons.

When a serf's wife is to baptize her daughter,
let blackbirds and linnets sing,
let the sun burn in the conifer woods,
let female spiders prepare her cover,
and a star put a gold coin on her pillow,
let them order from the basket weaver
to bring her a small cradle made of rods.

О ДРЖАВНОЈ ИМОВИНИ

Сви сливови Лаба и Вардара,
све слане с ливада и са њива,
сви глечери што их има Шара,
леденице под стрехом ниске,
све небо сиње,
сви пљускови који се за суше
окореле земље сете,
сви поводњи у дане југа,
наручја свих јаруга,
све сузе сиротињске,
сав зној са чела себра
да сручи се у царске делте.

Све млеко у сва времена
низ пашњаке, низ отаве,
низ вимена,
да се у царске бакраче
и музлице утаче.
Сва вина бела и румена
из виноградних села,
са себрових чардака,
из натеха и бардака,
сва шира винограда младих,
да до царске се сточи буради.
Сав мед што га скупља пчела
са воћњака, са бехара,
са трепавица биља,
с ливадских епитрахиља
да тече до царских пехара.

Све понорнице златоносне,
сребрњаци горског вира,
све дуге седефасте,
сав бисер што у шкољци расте,
звук перпера и талира,

ON STATE PROPERTY

Let all the basins of the Lab and the Vardar,
all the hoarfrost from meadows and fields,
all the glaciers that are found on Šara,
strings of icicles under the eaves,
the entire blue sky,
all the showers that remember
the cracked earth when there is drought,
all the floods in the south wind days,
all that each ravine contains,
all the tears of the poor,
all the sweat of the serf's brow,
be discharged into the imperial deltas.

Let all the milk, all the time,
down the pastures, down the autumn grass,
down the udders,
be poured into the imperial
cauldrons and milk pails.

Let all the wines white and red
from the vineyard villages,
from the serf's sheds,
from his gourds and jugs,
all the must from the young vineyards,
flow into the imperial casks.

Let the honey collected by bees
from fruit trees, from blossoms,
from the eyelashes of flowers,
from the meadow's garments,
drip into the imperial cups.

Let all the gold-bearing lost rivers,
the mountain spring's silver coins,
all the mother-of-pearl rainbows,
all the pearls formed in their shells,
the sound of perpers and talers,

све благо што га себар збира,
прегршти и вреће злата
што се стачу себру с ноката,
са мотика, са лопата,
свака оловна руда
и сребрна танушна жица
да теку до царских врата.

Све јарице и озимице,
сваки струк јечма и зоби
што земљи кроз бусење проби;
све ражано златно зрње,
све пшенице белице
које себарска овеју гумна
и ветрењаче себарске
у царске да се стачу жрвње;
све брашно мирисно и бело,
сва његова лава
да се слије до царских наћава.

all the treasure by the serf collected,
the armfuls and sacks of gold
flowing down the serf's nails,
down the hoes, down the shovels,
every lead ore
and every thin vein of silver
come to the imperial door.

Let every summer and winter wheat,
every stalk of barley and oats
emerging from clods of earth;
all the golden kernels of rye,
all the white wheat
winnowed out on the serf's threshing floors
or at the serf's windmills
be sent to the imperial millstones;
all the flour odorous and white,
all its lava
stream to the imperial dough trays.

ЗА ЖИР

Бродари ти граде беле лађе,
соколари одгајају соколе,
пчеле ти са сунца доносе саће,
злато ти рибари лове у песку,
себар са поља плодове збира,
ловци скупљају рогове јеленске,
преписују ти дијаци јеванђеља,
сликари дарују иконе и фреске,
ковачи кују двери манастира,
у кадионице тамњан точи смрека,
златна кандила ти искивају тује –
за жир ти се једино молим,
жира у шуми под гранама нека
да му се, кад га под зиму нађе,
изгладнели отрок обрадује.

FOR THE ACORN

Boatbuilders build white boats for you,
falconers train your falcons,
bees bring you honeycombs from the sun,
fishermen fish gold in the sand for you,
serfs collect the fruits from the fields,
hunters gather stags' antlers
scribes copy the gospels,
painters give you icons and frescoes,
blacksmiths forge the gate of a monastery,
juniper trees pour incense in burners,
red cedars give golden icon lamps –
I am begging you only to spare the acorn,
leave the acorn under the forest branches
to make some hungry child happy
when he finds it in the winter.

О ОБОРЕНОЈ ЦРКВИ

Ко на војсци обори цркву,
да се хртови напусте за њим,
и да се обеси о првом храсту.

Ако се гране на храсту сломе
и одреши се везано уже,
да се грешном војнику томе
у срце гађа зрном пушчаним.

Ако ли анђели шаку пруже
и заклоне му прса њоме,
да му се обе руке одсеку,
и да се рањен пусти у трави
о пелену и гујину млеку.

Ако га прехране шумски мрави
семеном што се с биља просу,
да му се у огањ нареди босу.
Ако огањ плаха киша омете,
значи, небо га гледа без љутње,
јер је некада спасао дете
из набујале воде мутне.

ON DEMOLISHED CHURCHES

Should a soldier demolish a church,
let greyhounds be set on him
and let him be hanged on the first oak.

If the branch of that oak should break
and the rope untie,
let that guilty soldier
be shot in the heart with a rifle.

If the angels hold out their hand
and cover his chest with it,
both of his hands shall be cut off,
and he shall be left in the grass
to feed on wormwood and milk of the adder.

Should he be fed by forest ants
with the seed falling from the plants,
let him be ordered to walk barefoot on fire.
Should sudden rain put the fire out,
it means that the sky is not angry with him,
because he saved a child once
from rising muddy waters.

О ОЛТАРУ

У олтар да не улазе жене
ни трудне, ни нероткиње,
ни удове, ни неудате.

Ако преко прага часних двери
кроче властелинке,
госпођа царица или царске кћери,
нека их свештеници врате
и нека им архијереја свита
десет ноћи
покајнице чита.

А ако женско себарско чељаде
у олтар стане,
нека се заведе далеко у гору
међу јеле сиње,
одакле не може натраг да се прокраде,
нека се пусти да га раскомада звериње
и да га разнесу вране.

ON ALTARS

No woman shall go behind the altar,
neither pregnant nor barren,
neither widowed nor single.

Should the threshold of the holy gate
be crossed by noblewomen,
the tsarina or her daughters,
let the priests send them back
and let the whole group of archpriests
read them prayers of penitence
for ten nights.

And should a serf female person
go behind the altar,
let her be taken far into the woods
among the black fir trees,
from where she can never come back,
let the beasts tear her up into pieces
and the crows carry them off.

О ЦАРСКОЈ МИЛОСТИ

Да судије пролазе кроз царство широм
и буду весници милости царске.

Кад опази судију царства,
да се ко спава украј туђих стаја,
коме су стрехе голе гране,
осети као кад стиже пролеће
које разапиње шаторе на све стране
као да је пошло да осваја.

Да се гладни чак у селу деветом
који се потуцају и просе,
кад чују да стижу судије од цара,
осете као кад долази лето,
кад птице полажу јаја у откосе,
и пећи за хлеб загрева јунска јара.

Да се презрени на вест саму
да се судије налазе испод села
осете као о празнику у храму
где се за исте грехове истом казном
прети и велможи и меропаху,
где се смртним осећа и цар и властела.

ON TSAR'S MERCY

Let judges go all over the tsardom
and be the heralds of the tsar's mercy.

When he who sleeps in somebody else's stables,
who has bare branches instead of a roof,
sees an imperial judge,
let him feel as if spring were there
pitching tents all over the place
as though it were there to conquer.

When the hungry in the farthest village,
homeless and begging,
hear that imperial judges arrive,
let them feel as if summer were there,
when birds lay eggs in the swaths,
and ovens for bread get warmed by the heat of June.

When the despised hear the news
that judges are near the village,
let them feel as they do in church on a holiday
where the same punishment follows the same sins
of both a landowner and a peasant,
where both the tsar and the lords feel mortal.

О ПТИЦАМА НЕБЕСКИМ

Да се игумани манастира
и калуђери огрнути расом
о птицама небеским брину,
да зими хране
пометене вране
што се снежним пољем купе и вичу
себарским грубим гласом.

Да се митрополити и владике сете
сеница, са сунца изгнаних
веселих просјакиња
што огрнуте само шалом измаглица
у јануарска јутра сиња
дрхте испред паперте.

Да птице небеске не падну у забораве.
Земља и вода кад врата позатвара,
кад главу напоље не помаљају ни траве,
да црква у олтар пусти голуба,
да не разгони сетних гугутака
са звонара.

Ако за трпезом коме од игумана
и митрополита
не буде гладних путника из даљина,
ако се оглуши о бескућништво птица,
да се лиши свештеничког чина
и погна да се као врана
од њиве до њиве туђе скита.

ON HEAVENLY BIRDS

Let priors in monasteries
and monks in their cassocks
take care of heavenly birds,
let them feed in winter
the confused crows
gathering and shrieking
with their peasant harsh voice.

Let archbishops and bishops remember
the titmice, merry beggars
cast out from the sun,
who covered only with a shawl of mists
in January mornings grey
shiver in front of the parvis.

Let heavenly birds not be forgotten.
When earth and water close the doors,
when not even grasses dare show themselves,
let the church allow the pigeon approach the altar,
let it not drive away the doleful turtledoves
from the bell towers.

Should at the dining table of some prior
and metropolitan
be no hungry travellers from afar,
and he ignore the homelessness of birds,
let him be stripped of his rank
and let him roam
from field to field like a crow.

ЗА КАЛУЂЕРА

За калуђера Дечанског манастира,
калуђера који под распећем
у диму и мирису свеће
нагнут над библијом
о љубави само места бира.
Прескаче Каина и Авеља
и бајку у Кани
о хлебу који један
хиљаде може да нахрани.
Прескаче Десет заповести,
а чита о Адаму и Еви,
причу о Рути,
о Марији Магдалени,
о Содоми и Гомори,
све док се манастирски не јаве петли,
док сунце не огреје гнездо шеви.
За калуђера
коме сваке ноћи на сан долази
како лети о деснују љутог змаја
кроз гору која звездом ромиња,
а под крилом му, украдена,
однекуд из раја,
најлепша од младих монахиња.

FOR THE MONK

For the monk at the monastery of Dečani,
the monk that beneath a crucifix
in the smoke and smell of a candle,
bent over the Bible,
selects only places on love.
He disregards Cain and Abel
and the fairy tale in Cana,
about a loaf of bread
feeding thousands.
He disregards the Ten Commandments,
and reads of Adam and Eve,
the story of Ruth,
of Mary Magdalene,
of Sodom and Gomorrah,
all until the monastery cocks crow,
until the lark's nest is warmed by the sun.
For the monk
who dreams every night
of flying to the right of a fierce dragon
over mountains sprinkled with stars,
and under his wing, taken away,
somewhere from Heaven,
the most beautiful of the young nuns.

ЗА НЕПЕЛЕГРИНЕ

За оне који никад пелегрини
нису били,
који нису никад својом руком
зажегли пламен,
ни истерали искру из кремена,
нису води помогли да шикне из стене,
нису градили колибу од глине
ни од сламе,
нису низ поток пуштали сплава,
ни имали барке поломљене,
нису никада за сапутника
имали једино мрава,
који никада нису били насамом
ни са једним морем огромним
ни воде, ни наде, ни очајања,
који не познају васиону
ни на њеном приземном спрату,
који нису ниједног целог дана
живели од звезданих само висина,
нити се иједном огрејали
усхитима песника и пелегрини.

FOR NON-PILGRIMS

For those who have never been
pilgrims,
who have never started a fire
with their own hands,
or created a spark from flint,
who have never helped water gush from a rock,
who have never built a cottage of mud
or of straw,
who have never sent a raft down a stream,
or had a damaged boat,
who have never had just an ant
as their travelling companion,
who have never been alone
with any vast sea
of water, of hope, of despair,
who do not know the universe,
not even its ground floor,
who have not for a day
lived on nothing else but starry regions
or even once warmed themselves
with the thrills of poets and pilgrims.

ЗА НЕСХВАЋЕНЕ

Тражим помиловање
за несхваћене
који не умеју да премосте
ни капиларских раздаљина
до мајке и сина,
до свакодневне ствари просте;
за оне који остану страни
рукама што их држе у наручју,
сунцу пред којим се све раздани,
собној, као кошуља блиској, тами.

За сопствене душе тамничаре,
за радости својих троваче,
за оне што вичу кад им се плаче,
кад у нежности грезну,
што уходе себе као туђина,
за пушкарнице срца њина,
за свачију душу затворену
и опрезну.

FOR THE UNCOMPREHENDED

I am seeking a pardon
for the uncomprehended
who are not able to bridge
even the capillary distances
to their mother and son,
to an ordinary everyday thing;
for those who remain unknown
to the arms that hold them,
to the sun that lights up all,
to the darkness of the room, as close as a shirt.

For the gaolers of their own soul,
for the poisoners of their own joys,
for those who yell when they feel like crying,
when they sink in tenderness,
who spy on themselves like strangers,
for the loopholes of their hearts,
for everyone's soul closed
and cautious.

ЗА НАИВНЕ

За оне којима се чини
да су једнаки
сиромах и богати,
слаб и јаки,
несуђен и онај који се са робије врати,
безруки и човек с рукама обема,
миропомазани и одлучен од вере,
звани
и онај што пред вратима чека,
за њих, за себе,
за свакога човека
тражим помиловање.

FOR THE NAÏVE

For those who consider
as equal
the poor and the rich,
the weak and the strong,
the untried and the ex-convict,
the armless and the man with both arms,
the anointed and the one alienated from faith,
the invited
and the one waiting at the door,
for them, for myself,
for every man,
I am seeking a pardon.

ЗА ОНЕ КОЈИ СЕ СПОТИЧУ ПРЕКО ПРАГА

Тражим помиловање
за безазлене,
за њине зачуђености недогледне,
за људе вечно малолетне,
за утописте,
за преко воде преведене жедне,
за преко блата преведене чисте,
за онога што снове ваздан дене,
за тихе, за сетне,
за оне сасвим друкчије од мене
и за оне са мношвом истоветне.

За неспретне и неуке,
за оне који се спотичу преко прага,
који чашу испуштају из руке,
за оне што увек у прикрајак стану,
које свака мала ствар раздрага,
с којим се сваки радосно сретне,
за оне који иду замишљени
као да носе капљицу на длану,
за оне који нису слични мени
и за оне са мношвом истоветне.

FOR THOSE WHO STUMBLE OVER THE THRESHOLD

I am seeking a pardon
for the artless,
for their endless astonishment,
for people always juvenile,
for utopians,
for those who are thirsty though carried over water,
for those who are clean though carried over mud,
for the one always collecting dreams,
for the silent, for the sad,
for those who are quite different from me
and for those who are the same.

For the clumsy and unskilled,
for those who stumble over the threshold,
those who drop the glass,
for those who always stand aside,
those who enjoy every little thing,
those whom everyone loves to meet,
for those who walk absorbed in thoughts
as if carrying a drop of water in the palm,
for those who are not like me
and for those who are the same.

ЗА ПАСТВУ СРЦА

Царе Душане,
тражим помиловање
за трагикомичне гњурце
и водиче
кроз лабиринте срца бескрајне,
за понирање у себе жедне,
за недоследне
због доследности неке тајне,
за вероломне
због верности неке унутарње,
за скромне
због некаквога у себи богатства,
за оне који су само срцу
верна паства.

FOR THE FLOCK OF THE HEART

Tsar Dušan,
I am seeking a pardon
for the tragicomic divers
and guides
in the endless labyrinths of the heart,
for those thirsty for plunging into themselves,
for the inconsistent
because of some secret consistency,
for the disloyal
because of some inner loyalty,
for the modest
because of some wealth within them,
for those who are only the heart's
faithful flock.

ЗА СУЖЊЕ ПОМИЛОВАНЕ

Тражим помиловање
за сужње, царе, помиловане
који гледају увек преда се
ма куд да пођу и кораче,
с којима нико неће да стане
и кад их невиним опет огласе,
и кад плате цару хараче.

За помиловане робијаше
којима нико конака не да,
којим хлеббар неће хлеб да прода,
с којима ни у цркви људи не воле
да читају заједно оченаше,
с којима слободно разговара само ухода.

За себре, сужње помиловане,
који су вечни дужници цара,
који прошлост као злу мађију
не могу никад са себе да свуку,
од којих и зликовци непохватани
надмено се туђе и крију,
и другови из детињства беже
за прву на путу заокуку.

За сужње, царе, помиловане,
за њихово помиловање
од воденичког камена теже.

FOR PARDONED PRISONERS

I am seeking a pardon, my tsar,
for pardoned prisoners,
who always look straight ahead
wherever they start and walk,
with whom nobody wants to stay awhile,
even though they are acquitted,
even though they've paid their fines.

For pardoned convicts,
whom nobody receives in the house,
whom no baker sells bread,
with whom not even in church
people read prayers gladly,
with whom only a spy
freely talks.

For serfs, pardoned slaves,
the tsar's eternal debtors,
who can never get rid of the past
like of some evil spell,
from whom even the uncaught villains
scornfully distance themselves and hide,
and their childhood friends run away
to go around the first corner.

For pardoned prisoners, my tsar,
for their pardon
heavier than a millstone.

ЗА ЧОВЕКА КОЈИ ЈЕ ПОГУБИО ПЕРГАМЕНТЕ

Тражим помиловање
за човека
који се вратио с дуга пута
а погубио доказе и пергаменте
да је онај за кога се каже
и који јесте,
те му људи не верују ни гола слова.
За човека који руком показује
охлађени димњак свога крова
и травом зараслу стазу до прага,
а нико му неће да посведочи
да је проводио тамо дане.
За човека кога жива сахране
па није ни на земљи
ни у њеној тами
и мемли.

За витеза
коме су руку љубиле мајке
и кога су благосиљали старци
докле не посече троглаву нема
граду испред самих довратака,
док не потуче по стењу шарке
и не повади змијске жалце
из ногу босе чобанчади,
а кога забораве за трен ока,
још док гледају мртву аждају
и мртву шарку и поскока.
За човека на кога се
заборавом и они баце
које из чељусти немани спасе.

За војника који буквице нема
а без књиге царске важне
не може цару да докаже

FOR THE MAN WHO LOST THE PARCHMENTS

I am seeking a pardon
for the man
who has returned from a long trip
but lost the proofs and parchments
that he is the one he says he is
and that he truly is,
and so people do not believe a word he says.
For the man showing with his hand
the cold chimney on his roof
and the path overgrown with grass leading to the
threshold,
while there is no one who would testify
that he did spend his days in there.
For the man buried alive,
so that he is neither on earth
nor in its darkness
and damp.

For the knight
whose hand had been kissed by mothers
and who had been blessed by old men
until he cut the three-headed monster
right in front of the city's gate,
until he killed the vipers on the rocks
and took out their poison
from the bare feet of the small shepherds,
but who is forgotten in no time,
even while they're looking at the dead dragon
and the dead vipers lying there.
For the man covered by
the oblivion of those
whom he saved from the monster's jaws.

For the soldier with no identity card,
and without that imperial document

да је у рату задобио
седам рана без пребола,
да има на прсима ожиљака
више него у грудобрана,
да му још телом метак кола.
За војника кога кад борба прође
баце као сломљену пушку
у старо гвожђе.

he cannot prove to the tsar
that he earned in the war
seven wounds that cannot heal,
that there are more scars on his chest
than on a rampart,
that there still is a bullet in his body.
For the soldier who, when the fight is over,
is thrown away like a broken rifle
to a heap of scrap metal.

ЗА СЛУГУ ЈЕРНЕЈА

Тражим помиловање
за слугу Јернеја
који откако расте трава
и небо огроздом звезда роди
узалудно тражи своја права.

За слугу Јернеја
који узора
бразду дужу од екватора
и више истуца камена тврда
него у побрђу што је брда,
који повеза више снопа
него што други кита цвећа.

За слугу Јернеја
који на раскршћу виче из гласа
да је његова њива коју копа
и његова крава коју напаса,
да је глава коју има
на раменима
његова глава.

За оне о чија се права оглуше
сви, од кметова па до цара,
чија клетва буде силнику тешка
по неколико тешких тона,
ма не било душе,
ма не било бога ни демона.

FOR THE SERVANT JERNEJ

I am seeking a pardon
for the servant Jernej,
who since grass has been growing
and the stars appeared in the sky
has claimed his rights in vain.

For the servant Jernej,
who produced
a furrow longer than the equator
and crushed more hard rocks
than there are hills on a hilly terrain,
who made more sheaves
than some made bouquets.

For the servant Jernej,
who on the crossroads shouts as loud as he can
that his is the soil that he tills
and his is the cow that he puts to graze,
that the head
on his shoulders
is his head.

For those whose rights are neglected
by all, from peasants to the tsar,
whose curse put on the tyrant
can weigh several tons,
be there no soul,
be there no demons and God.

ЗА АЛКОХОЛЕ

Тражим помиловање
за алкоhole
црвене, жуте и зелене,
слабе и јаке,
из земаља магле,
из земаља сунчане пене,
за њихове слатке опсене,
за ни на небу ни на земљи чардаке.

За пијанице, емигранте,
у стање где могу мање да мисле,
мање да памте,
мање да пате.
За људе које алкохол производи
у што не може ниједна срећа,
које његови каравани
однесу до таквих сувати
где се путник више не досећа
суморне станице одакле крете
ни да ли би до ње да се врати.

FOR ALCOHOLS

I am seeking a pardon
for alcohols
red, yellow, and green,
weak and strong,
from the lands of mist,
from the lands of the sun's foam,
for their sweet illusions,
for their castles between heaven and earth.

For drunkards, emigrants
to a state where they think less,
remember less,
suffer less.

For the men whom alcohol turns
into something no delight can,
whom its caravans
take to the places
where the traveller no longer recalls
the bleak station of his departure
and whether he wants to return to it.

О КАМЕНОВАЊУ

Да се прељубница на тргу каменује.

Ако немадне безгрешне себарке
да се прва маши руком облутка,
да се позову жене властелинке.

Ако се ниједна од њих не усуди
да се баци каменом посред груди
што их љубав до греха занела,
да се позову монахиње из храма.

Ако се ни њихова не дигне рука,
ако и оне оборе чела,
да се позове и царица сама,
до трга да је допрати цела свита.

Ако се ни госпођи царици не усхита
да се каменом на грешницу баци,
нека зажмури страже и целати,
нека пусте да осуђена бежи
куда је воде кораци,
нека нико не трчи да је врати.

ON STONING

Let an adulterous woman be stoned in the square.

Should there be no sinless serf woman
to cast the first round stone,
let noblewomen be called.

Should none of them dare
to throw a stone at the breasts
that were led by love into sin,
let the nuns from the temple be called.

If they should not raise their hands,
should they lower their heads too,
let the tsarina herself be called
and be properly escorted to the square.

Should the tsarina not quite rush
to throw a stone at the sinful woman,
let the guards and executioners look away,
let them allow the convict to escape
wherever her feet may take her,
let no one run to bring her back.

О ПРЕЉУБИ

Ако властелин учини прељубу
са себарком,
да се себарки накалеме велике оспе,
па да се жива у кулу зазида
и кула да се опаше дубоким јарком;
а властелин на стази којом је без стида
хитао на састанке
да се пепелом поспе.

А ако се икад у царству ми деси
да се властелинка заборави са себром,
у кули својој
или у себарској потлеуши,
да се дрзник себар обеси
усред дана кад се сенке смање;
а оскрнављена кула да се сруши
пошто се прељубница властелинка нагна
да јој с прозора посматра вешање.

ON ADULTERY

Should a nobleman commit adultery
with a serf woman,
let the serf woman be infected with smallpox,
let her then be walled up in a tower alive
and let the tower be encircled with a deep ditch;
and let the nobleman be covered with ashes
on the path which he went along
rushing to meet her with no shame.

Should it in my tsardom ever happen
that a noblewoman forgets herself with a serf,
either in her tower
or in the serf's hut,
let the impudent serf be hanged
in the middle of the day, when shadows are small;
and let the desecrated tower be demolished
when the adulterous noblewoman has been forced
to watch the hanging from its window.

ЗА СВАДБЕ БЕЗ ВЕНЧАЊА

Тражим помиловање
за свадбе учињене без венчања,
без благослова архијереја,
ван Студенице и Дечана,
за свадбовања
оних који су сунце узели
за сведока
а за измирну
прогласили мирис биља;
за оне што су без сватова,
као у задужбину Светога краља,
ушли у дубоку шуму мирну
пуну косова, зеба и креја.
И над отвореном књигом живота
што је блистала, шумела и мирисала,
као изнад јевађеља,
на питање шуме
узимају ли се драге воље
одговорили, прво човек
па онда жена,
као пред свештеником што други чине,
да ће заједно сав живот проћи,
његово месечином обасјано
вилинско поље
и његове урвине.

FOR CELEBRATIONS WITHOUT WEDDINGS

I am seeking a pardon
for celebrations without weddings,
with no blessing of an archpriest,
outside of Studenica and Dečani,
for the celebrations
of those that took the sun
as their marriage witness,
and the scent of herbs
as incense;
for those who without wedding guests
went into a forest silent and deep,
full of blackbirds, chaffinches and jays,
as into the temple of the Holy King.
And on the open book of life
that glistened, murmured and smelled,
as on the Gospel,
to the question of the forest
if they would willingly take each other
responded, first the man
and then the woman,
as others do before a priest,
that they would go through life together,
through its moonlit
fairy field
and its gorges.

ЗА МАРИЈЕ МАГДАЛЕНЕ

Царе Душане,
тражим помиловање
за жене каменоване,
за њине саучеснице, помрчине ноћи,
за мирис детелине и грање
где су пале опијене
као препелице и шљуке,
за њине животе презрене,
за, неудојене самилости,
љубавне њихове муке.

Тражим помиловање
за месечину и рубине
коже њине,
за њене сумраке,
за пљускове косе расплетене,
за руку сребрно грање,
за њине љубави разголићене
и проклете –
за Марије Магдалене.

FOR MARY MAGDALENES

Tsar Dušan,
I am seeking a pardon
for stoned women,
for their accomplices, the darks of night,
for the smell of clover and the branches
where they fell intoxicated
like quails and woodcock,
for their despised lives,
for their aches of love
not shown compassion.

I am seeking a pardon
for the moonlight and the rubies
of their skins,
for their twilights,
for the showers of their hair let free,
for the silver branches of their arms,
for their loves bared
and doomed –
for Mary Magdalenes.

ЗА ПОГУБЉЕНА ЉУБАВНА ПИСМА

Милости, царе,
за љубавна писма која преживе
срце и руку што их писа
кад се нага
нађу на туђем хладном длану,
кад свештеници и грешници стари,
кад твоји писари,
подвлачити редове у њима стану.
За писма презрених несрећница
које су после трећег сина
заволеле човека
с којим нису рађати смеле.
За поруке у невештим стиховима
које су твоји копљаници
слали женама Грка и Латина.
За љубавне исповести монахиња
које је однекуда из пакла
на сунце изнео пакосни ђаво.
За писма туђинског војсковође
кога се трагична страст дотакла
према властелинки крај Вардара.
За посланице твојих поклисара
који су у танане вољене руке
млетачке шпијунке
предали важне тајне царске.
За твог царевића прву младу сету
писану потајно на пергаменту
због лепотице које себарске.

FOR LOST LOVE LETTERS

Mercy, my tsar,
for the love letters that outlive
the heart and hand that wrote them,
when they find themselves
naked in a strange, cold hand,
when the priests and old sinners,
when your scribes
start to underline their lines.
For the letters of those despised souls
who after their third son
fell in love with a man
whose children they couldn't have.
For the messages in clumsy verse
which were sent by your lancers
to Greek and Latin wives.
For the nuns' love confessions
which the malicious devil
brought to light somewhere from hell.
For the letters of a foreign commander
affected by that tragic passion
for a noblewoman near the Vardar.
For the missives of your envoys
who in the dear tender hands
of a Venice female spy
put important imperial secrets.
For your prince's first youthful misery
written on parchment in secret
because of some peasant beauty.

ЗА СЕБАРСКЕ ЖЕНЕ

Милости молим
за шале себарских жена
кад се повуку у вајате
и луч утрну,
за ширу њиховог кикота у тами,
за мисли што их, у сумрак, прате.
За маште њине сунцем опаљене,
и тајне мирисом сена запахнуте,
за себарске жене,
за урамљену у нетачна сећања
ноћ љубави и ноћ порођаја,
за оно због чега им крај огњишта
свекрва угљевље гаси, и одбраја.
За себарске жене рано удате,
из материнског крила пренесене
под камене усове страсти;
за древне у њима прошлости остатке,
за урочице под дечјим узглављем,
за босиоке скривене у крову,
за себарки уздахе потајне
кад се о краљевићима причају гатке,
за њих што и у доба рата,
кад им под срцем убијају дете,
трудноћу благословеном зову.

FOR PEASANT WOMEN

I am begging for mercy
for the jokes of peasant women
when they withdraw to their quarters
and put out the light,
for the sweetness of their giggle in the dark,
for the thoughts that are with them at dusk.
For their fancies inflamed by the sun,
and their secrets struck by the odour of hay,
for peasant women,
for the night of love and the night of giving birth
framed in inaccurate memories,
for that for which their mother-in-law
extinguishes and counts the embers in the fireplace.
For early married peasant women,
taken from their mother's wing
to stone torrents of passion;
for the remnants of the ancient past in them,
for the charm under the child's pillow,
for the basil hidden in the roof,
for the peasant women's secret sighs
when stories of princes are told,
for those who in time of war,
when their unborn child is killed,
call pregnancy a blessed state.

ЗА БРАНКОВИНСКЕ СЕЉАКЕ

За бранковинску посну иловачу
као мак црвену после кише,
за необрађену земљу крај пута,
у сабљичици и у драчу,
за раскош корова и кукута
око сељаковог плота и међе,
за непабирчене њиве смеђе,
за мисао му несавремену:
кад човек има трпезу пуну,
нека се нахране и чавке и врране,
за плодове што му под воћком труну.

За сељаке бранковинске,
за њихове псовке,
за критику њину
која не бира где ће пасти,
која звезде и сунца с неба скине,
која развеје ореоле
са светаца и са власти;
за политичке комбинације никле
крај лампека
у мирису џибре и комине;
за бранковинског таквога човека, —
а толико свесног слободе и нације
да би му позавидео и Перикле.

FOR BRANKOVINA PEASANTS

For the lean soil of Brankovina
as red as poppies after the rain,
for the untilled land by the road,
full of irises and brambles,
for the abundance of hemlocks and weeds
near the peasant's landmark and fence,
for the brown fields with crops not quite reaped,
for his old-fashioned thought:
when a man's dining table is full,
let jackdaws and crows eat, too,
for the fruits rotting under his fruit trees.

For the Brankovina peasants,
for their curses,
for their criticism
unselective in the choice of targets,
which takes down the sun and stars from the sky,
which destroys the aureoles
of saints and of the authorities;
for the political schemes that originated
near the brandy still
in the smell of marc and huskus;
for such a man from Brankovina,
so much aware of freedom and his nation
that even Pericles would envy him.

ЗА НЕРОТКИЊЕ

Благоразумевање тражим
за жене које нису дале
богу божије ни цару царево,
које нису занухале
у колевци дете,
за неблагословене,
за жене
које пред собом носе транспаренте
снова и маште,
у чијем крвотоку само песме шуме,
за оне чија срца плоде
мириси и жубори воде,
чија су наручја пуна само облака,
које као птице над земљом праве гнезда
и водено цвеће лепоте роде.
За свакога који излази из реда
свакодневна,
навикнута,
који опчињен лута
некуд ван друма древна.

Тражим помиловање, драги царе,
за оне које су од младости ране
приволеле се царству поезије,
које трепере ваздан као брезе,
и месечином се заносе као барка,
за Јефимије,
за свете Терезе,
за сваку Сафо
и Јованку од Арка,
за све занете и недовршене,
и за мене.

FOR THE BARREN

I am seeking understanding
for the women who have not given
to Caesar what is Caesar's and to God what is God's,
who have not rocked
a child in a cradle,
for the unblessed,
for the women
who carry before them signs
of dreams and fancies,
in whose bloodstream murmur poems only,
for those whose hearts are increased
by scents and the ripple of water,
whose arms are full of clouds,
who make their nests above the ground like birds
and give birth to watery flowers of beauty.
For everyone who is out of line with
the everyday,
the customary,
who wanders enchanted
somewhere away from the ancient path.

I am seeking a pardon, dear tsar,
for those who in their earliest youth
joined the tsardom of poetry,
who always flicker like birch leaves
and are carried by the moonlight like a boat,
for Jefimias,
for St Therasas,
for every Sappho
and Joan of Arc,
for all the enthralled and incomplete,
and for me.

ЗА ЧОБАНКУ КОЈА СЕ ПО ОЦУ НЕ ЗОВЕ

За дете коме се отац не зна,
чије име мајка не изговара,
ни пред лицем сина, ни свештеника,
ни лицем цара,
за отрока који за оцем чезне
и када стаса до војника.

За нејака створа
кога мати остави украј стога
властеоскога сена, властеоских крстина,
на милост и немилост туђих душа.
За пређутаног велможе сина
коме се смилује
убога кудељница из потлеуша.

За дете ничије
што без недра мајке живот поче,
коме не остави отац штита,
за нахоче
коме нема нико да двори, нико да мости,
нико да тепа,
самилости!

Самилости
за чобанку која се по оцу не зове,
која не зна чије је кости,
чијег млека,
ни где јој се очински кровови диме,
за твог копљаника који слави
помајке себарке крсно име.

FOR THE SHEPHERDESS
NOT BEARING HER FATHER'S NAME

For the child whose father no one knows,
and the mother doesn't say his name,
not in front of her son, or her priest,
not before the tsar,
for the boy longing for his father
even when he's old enough to be a soldier.

For the wretched creature
left by the mother near a stack
of the landowner's hay, the landowner's ricks,
to the tender mercy of strangers.
For the nobleman's secret son
on whom the poor spinner in her hut
has mercy.

For no one's child
who didn't start its life on its mother's breast,
who was left without its father's protection,
for the foundling
with no one to serve it, no one to support it,
no one to talk to it tenderly,
mercy!

Mercy
for the shepherdess not bearing her father's name,
who doesn't know her blood,
or her mother's milk,
who doesn't know the home of her forefathers,
for your lancer who celebrates
his foster mother's patron saint's day.

ЗА ПЕСНИКИЊУ, ЗЕМЉУ СТАРИНСКУ

За песникињу, земљу старинску,
за њене вечне реквизите
и шаблоне,
за небеса која нежношћу кипте,
за патетичне сукобе васионе,
за ливаде никад идиле сите,
за лирику мириса и месечине,
за презрене априлске плавети,
за октобарских шума буктиње,
за сликовитост њину прастару,
за бајку што је пише иње.

За земљу,
за мелодичност њене поезије,
за богатство рока
планинских њених одјека,
за њених потока слободан стих, млади,
успаванку што је усред ушћа
пева река,
за здравице што их из камена
напијају водопади.

За земљу,
за слово љубве,
поезију љубавну њену,
за мадригале воденог цвета,
за свадбену песму белог грања,
за јулског неба збирке сонета,
за песника који воли и сања,
за коса, за славуја,
за њега, за свакога
који је пао немилости –
помиловања!

FOR THE POETESS, THE OLD EARTH

For the poetess, the old earth,
for its everlasting equipment
and patterns,
for the skies boiling with tenderness,
for the pathetic clashes of the universe,
for the meadows never tired of idylls,
for the lyricism of fragrancy and moonlight,
for the scorned blue April skies,
for the flares of October forests,
for their ancient vividness,
for the fairy tale written by hoar frost.

For the earth,
for its melodious poetry,
for the richness of the rhymes
of its mountain echoes,
for the fresh free verse of its streams,
the lullaby sung by the river
at its mouth,
for the toasts that waterfalls
drink from the rocks.

For the earth,
for the word of love,
its love poetry,
for the madrigals of water plants,
for the wedding song of white branches,
for the sonnet collections of the July sky,
for the poet who loves and dreams,
for the blackbird, for the nightingale,
for him, for everyone
fallen into disfavour –
a pardon I seek!

ЗА ОНЕ КОЈИ НЕ УМИРУ НА ВРЕМЕ

За душевно стање
као од пре пола века,
за човека
који воли старинске љубавне песме,
за оне који се прохујалог држе,
који пишу како се писати не сме,
за људе који не умеју да иду брже,
који заостају бар пола корака,
за оне који не умиру на време,
који болују од осврта и растанака,
за оне који не пале и не жаре,
за старе подвиге и за славе старе,
за оне чији је завичај
на обалама прошлости осто,
за њихово горко сећања задовољство,
за оне који угашена сунца бране,
који се сећају снегова од лане,
тражим помиловање.

FOR THOSE WHO DO NOT DIE IN TIME

For the mental state
half-a-century old,
for the man
who likes old-fashioned love songs,
for those who stick to the past,
who write the way they shouldn't write,
for the men who cannot go faster,
who lag at least half a step behind,
for those who do not die in time,
who suffer from turnings and partings,
for those who do not rule the roost,
for old exploits and for old glories,
for those whose homeland
has remained on the shores of the past,
for the bitter pleasure of their memories,
for those that defend extinguished suns,
those that remember last year's snows,
I am seeking a pardon.

ЗА АПОКРИФЕ

Тражим помиловање
за прогнане
богумилске апокрифе
и романе,
где се виде трагови руку,
где су редови исподвлачени
оловком плавом,
где су покидане многе стране,
о којима се говори са подсмехом,
а читају се са заборавом;
за оне који се у вечност не возе
колесницом лаком
нити јашу на коњу брзу,
већ се полако
веру каменитим стазама козе.

FOR APOCRYPHA

I am seeking a pardon
for banned
heretic apocrypha
and stories,
where traces of hands can be seen,
where lines were underlined
with a blue pencil,
where many pages were torn out,
of which one talks contemptuously,
and which one easily forgets;
for those who do not drive a light vehicle
to eternity
or ride a fast horse,
but slowly
go along steep and narrow rocky paths.

ЗА МАЋИОНИЧАРЕ

Помиловање тражим, царе,
за мађионичаре,
што угледају ли сунца прамен
у чијем делу,
или зрно жита,
или цела лета лелујава,
што спазе ли коме на челу
милости знамен –
развеју маглу из рукава,
изговоре неку чаролију,
и све скрију.

За мађионичаре,
који сред нечије помрчине
пале хладне бенгалске ватре,
који покусом преобразе
у поље пшенице нечију плеву,
и у дворце нечије шатре
и чатрље,
који меховима, опсенарски,
распире око неког славе вреву.

За мађионичаре,
којима је само садашњост дата,
за њих,
за све што за собом остављају
једино куле од карата.

FOR MAGICIANS

I am seeking a pardon, my tsar,
for magicians,
who as soon as they see a ray of the sun
in someone's act,
or a grain of corn,
or entire swaying summers,
who as soon as they notice a sign of mercy
on someone's face –
spread mist from their sleeve,
use some magic charms,
and conceal everything.

For magicians,
who in the midst of someone's darkness
light cold Bengal fires,
who with a formula transform
someone's chaff into a field of wheat,
and someone's tents and huts
into castles,
who with bellows, illusively,
stir round somebody the confusion of glory.

For magicians,
to whom only the present has been given,
for them,
for all who leave behind themselves
houses of cards only.

ЗА ИСМЕВАЧЕ

Тражим помиловање
за исмеваче
који све изреда извржу руглу:
месечеву главобољу,
и сунчев оптимизам,
доброту њиве,
радозналост вода,
душу затворену,
душу што се лако ода,
страсти стараца,
љубави младе пену,
свачију убогост,
свачију величину,
оне што за друге живе,
оне што за друге гину,
дело без вредности,
дело где вредности има, –
за убоге исмеваче
крај којих симплони среће мину
окрзнув их само перјаницама
свога дима.

FOR THE MOCKERS

I am seeking a pardon
for the mockers
who ridicule everything:
the moon's headache,
and the sun's optimism,
the goodness of fields,
the curiosity of waters,
the closed soul,
the soul that gives itself easily away,
the passions of old men,
the foam of young love,
everyone's poverty,
everyone's greatness,
those who live for others,
those who die for others,
works of no value,
valuable works,
for the poor mockers
by whom simplons of happiness pass
brushing them just with the plumes
of their smoke.

ЗА ЗАВИДНИКЕ

За завиднике који помодре
од одблесака сунчаног дана
што у нечије дворе продре,
за човека који мрзи и воду зато
што жубори иза туђега плота,
и земљу, јер рађа и код другога,
и селица јато
које на туђу кулу слеће.

За завиднике
који писну као змија у процепу
изиђе ли чија смелост на видело,
рекну ли људи коју реч лепу
за нечије дело.

За људе
који прижељкују да судба нанесе
на чардаке веће од њихових
земљотресе,
да језик пожара
стогове нечије славе лазне,
а они да га мотре негде изблиза.

За завиднике,
њима, царе, не треба горе казне
од злобе која им срце нагриза.

FOR THE ENVIOUS

For the envious who turn blue
because of the gleams of sunlight
coming to somebody's home,
for the man who even hates the water
for gurgling behind someone else's fence,
and the soil, for being fruitful for another,
and the flock of migratory birds
landing on somebody else's roof.

For the envious
who complain bitterly
when someone's courage comes to light,
when people start to praise
somebody for his work.

For the men
who wish for destiny to bring
earthquakes to the houses
bigger than theirs,
tongues of fire
to lick the stacks of someone's glory,
with them watching all that from somewhere near.

For the envious,
there isn't more severe a reward for them, my tsar,
than the malice eating their heart away.

ЗА ПЕСМЕ

За песме

што у танким лирским кошуљицама
изиђу на посмртне критике цичу,
кад сваки жудан каменовања
каменом се на њих бацати стане,
кад хајкачи на старе славе
леденоме подвргну бичу
песникове стихове недопеване.

За песникову прву љубав

затворену у стихова
крхке коморе и преткоморе,
за чедност њену,
кад под радозналости падне лупу,
кад свачије маште ветрењаче
у погон крену
да пронађу где се и због кога
прва песникова туга заче;
за такозване песничке грехе
кад их на архангелске ставе ваге
лицемери на окупу.

За стваралачку тајну нежну као саса

кад непозвани песми на врата
однекуд споља бане,
а песник лежи беспомоћан
у земљи дубље од два хвата.

FOR THE POEMS

For the poems
which in light lyric shirts
go out in the bitter cold of funeral criticism,
when everyone craving to stone
starts to cast stones on them,
when the old glory beaters
start to use their icy whip
to beat the poet's unfinished verses.

For the poet's first love
closed in the fragile
ventricles and auricles of verses,
for its chastity,
when curiosity examines it thoroughly,
when everyone's windmills of fancy
are put into operation
to discover where and for whom
the poet's first sorrow began;
for the so-called poetic sins
when they are placed upon the archangelic scales
by the gathered hypocrites.

For the creative secret as tender as anemone
when an intruder suddenly appears
at the poem's door,
while the poet is helplessly lying
in the ground more than two fathoms deep.

ЗА ПЕПЕЉУГУ

Тражим помиловање
за лепоту која под коритом спава
док се маћехина кћи у златном руху
двором шепури,
за пепељугу,
за пепео сури
који по њој пада
док краљевић кћери маћехиној
сасечених пета
ципелу навлачи;
за пасторку која у запећку стоји
док су охолих маћехиних кћери
пуне твоје дворане и перивоји;
за лепоту која под коритом спава
у ланцима нехаја и презира,
за њене у врту заметнуте стопе,
за пасторку коју не изводе
пред краљевског просца да је бира.

FOR CINDERELLA

I am seeking a pardon
for beauty sleeping under the trough
while the stepmother's daughter in golden garments
is showing off in the palace,
for Cinderella,
for the grey ash
falling on her
while the prince is trying to put the shoe
on the stepmother's daughter
with chopped away heels;
for the stepdaughter standing in the background
while the stepmother's arrogant daughters
fill your halls and parks;
for beauty sleeping under the trough
in the chains of negligence and scorn,
for her steps hidden in the garden,
for the stepdaughter not taken out
before the royal suitor to select her.

О ЛОВУ

У свако доба зоре летње
да су спремни соколи и хртови,
кад цар усхте с властелом да лови,
да се крене још за росе и хлада
докле нису утве златокриле
на језеру скривеном у арише
месечину са воде разагнале,
док се сове нису од дана скриле,
а на сунце изашле камењарке,
док земља ко дете окупано дише,
док не навуку оклопе фазани,
док се креје не стану да облаче,
докле јелен рогове не размрси
из грања под којим је преноћио,
докле рис не наоштри канце.

Да се царски гости и поклисари,
туђа властела на двору затечена,
у лов зову,
и царевић и пресветла царица,
која ме је пратила и на војсци,
међу властелом да буду у лову.

ON HUNTING

At any time at summer dawn
let the falcons and greyhounds be ready,
when the tsar feels like hunting with the lords
let all start while there is still dew and shade,
while the ruddy sheldrake still haven't
chased away the moonlight
from the lake concealed by the larches there,
while the owls still haven't hidden from the day,
while the vipers still haven't come out in the sun,
while the earth is still breathing like a bathed child,
while the pheasants still haven't put their armours on,
while the jays still haven't started to get dressed,
while the stag still hasn't freed its antlers
from the branches under which it spent the night,
while the lynx still hasn't sharpened its claws.

Let the imperial guests and envoys,
foreign lords that happen to be at the court,
be invited to the hunt,
and let the prince and the most honoured tsarina,
who accompanied me in battle too,
be among the nobles hunting.

ЗА ЛОВИШТА

Царе Душане,
тражим помиловање
за ловишта,
за начичкане гнездама гране,
за крила кобаца,
за небопарне подвиге њине,
за тетребово лудовање,
за заверенички дрвећа тајац
пред час кад ће сунце да зађе,
за мозак змије камењарке,
за осунчани трем гуштера,
за млеко гљива,
за дивљих пчела шумска подграђа,
за свитаца и пањева ноћне варке,
за безимена, једва видљива, створа
што у плен смера,
за шуме свежи прапочетак,
за рањена плућа грања,
и пуни месец у који се као у нишан
забија метак.

FOR HUNTING GROUNDS

Tsar Dušan,
I am seeking a pardon
for hunting grounds,
for the branches full of nests,
for the wings of sparrow hawks,
for their sky-ripping adventures,
for the grouse's follies,
the conspiring silence of trees
just before the sun has set,
for the brain of the common viper,
for the lizard's sunlit porch,
for the milk of the mushrooms,
for the forest suburbs of wild bees,
for the nocturnal illusions of fireflies and stumps,
for the nameless, hardly visible creature
who is prepared to attack,
for the fresh origin of the forest,
for the wounded lungs of the branches,
and the full moon in which a bullet buries itself
like in a target.

ЗА ЗВЕРИ ОКЛЕВЕТАНЕ

За грабљивице и звери оклеветане,
за вукове што се кроз забран стари,
у летње дане,
спуштају смирено као кардинали,
за лава у прашуми што сањари
као песници романтичари,
за породицу ведру медвеђу
што се детињски шали,
за поспале у сенци јагуаре и пантере,
за риса у кавезу
који као човек тамницу ломи,
за свако гоњено звере,
за звериња срца животу одана,
за сва њихова и сва наша
зверства
и добра богодана,
помиловања!

FOR SLANDERED BEASTS

For predators and slandered beasts,
for the wolves coming down through the old preserve
on summer days
serenely like cardinals,
for the lion daydreaming in its jungle
like romantic poets,
for the cheerful family of bears
joking like children,
for the jaguars and panthers
sleeping in the shade,
for the lynx in its cage
demolishing it like a man his dungeon,
for each hunted beast,
for animal hearts loyal to life,
for all their and for all our
bestialities
and good deeds natural,
a pardon I seek!

ЗА БОГОВЕ

Тражим помиловање за богове,
за глас рђави што их бије.

Шта су све негдање смрти-пешаци
које су путовале од неба до земље
по сто година,
које смо понекад и умолили,
према смрти коју бог земаљски
за час тили,
без оклевања, на нас баци.

Шта су раздаљине
између људи и Јехове,
који је бежао од људских патњи
без предаха,
према раздаљини
која одваја земаљске богове
од робова и меропаха.

Шта су неправде бога Перуна,
шта су његове грмљавине
у доба јуна
које погоде прво чобане,
и прво себарске пшенице спале,
према неправди земаљских богова
која и из ведра неба бане
међу незаштићене и међу мале.

FOR GODS

I am seeking a pardon for gods,
for the bad reputation they have.

What are all former pedestrian deaths
that travelled from heaven to earth
one hundred years each,
in whom we sometimes induced mercy,
compared to the death which the earthly god
in an instant,
with no hesitation, sends to us.

What are the distances
between men and Jehovah,
who was fleeing from human suffering
without rest,
compared to the distance
separating the earthly gods
from slaves and peasants.

What are the unjust deeds of god Perun,
what are his thunders
in the month of June,
which strike shepherds
and burn peasant crops first,
compared to the injustice of the earthly gods
coming out of the blue
among the unprotected and among the small.

ИДУ ЦАРСКИМ ДРУМОМ

Иду царским друмом људи
као из пакла утекли,
непца им љута рана пали.
Ко су они, ко су они?
То су грешници што су хришћане
у другу веру продали.

Иду царским друмом безухи,
не радује душе њине
глас птице што шуму сребри.
Ко су они, ко су они?
То су на зборовима похватани
непокорни себри.

Иду царским друмом људи
ожежени, модрица пуни.
Ко су они, ко су они?
То су јеретици
и бабуни.

Иду царским друмом људи
распорених ноздрва,
поглед им се гаси.
Ко су они, ко су они?
То су од господара
одбегли меропаси.

Иду царским друмом безруки
до земље повијени,
ко да им је тисућу година.
Ко су они, ко су они?
То су себри што су се поиграли
брадом властелина.

THEY GO ALONG THE IMPERIAL ROAD

They go along the imperial road,
men as if escaped from hell,
with a nasty wound that aches.
Who are they, who are they?
Those are the sinners who sold
Christians to another faith.

The earless go along the imperial road,
the voice of the bird adorning the forest
doesn't make their souls happy.
Who are they, who are they?
Those are disobedient serfs
seized at assemblies.

Men go along the imperial road,
burned, full of bruises.
Who are they, who are they?
Those are heretics
and infidels.

Men go along the imperial road,
with noses cut open,
their looks going out.
Who are they, who are they?
Those are the peasants
who escaped from their masters.

The armless go along the imperial road,
bent over to the ground,
as if one thousand years old.
Who are they, who are they?
Those are the serfs who played
with the nobleman's beard.

О БАБУНСКОЈ РЕЧИ

Ако властелин рекне реч бабунску
било које јереси и смера,
ако помери ишта на небу
и у псалтиру,
да донесе шаку перпера
и да се пусти на миру.

А рекне ли себар
цару, свецу или патријарху
и црне су ти очи у глави,
ма и не дирао у бога,
да се бије
палицом сухога глога
док му телом не погамижу
модри гуштери и змије,
док од њих не поплави.

ON INFIDEL WORDS

Should a nobleman say infidel words
of any heresy and sort,
should he change anything in Heaven
and in the Psalter,
let him bring a fistful of peppers
and let him be left alone.

Should a serf say
to the tsar, saint or patriarch
anything that might be insulting,
not even mentioning God,
let him be beaten
with a stick of dry hawthorn
until his body is covered with
blue lizards and snakes,
until they make him blue.

О ЈЕРЕСИ

Ако се јеретик,
који чита друге оченаше
и причешћује се хлебом без кваса,
ожени хришћанком,
да се изагна иза брегова
и таласа
богоугоднице земље наше,
ван домашаја
немањићког сунца и његова сјаја,
да му се одузму и жена и деца –
без њиног пристанка или са пристанком.

И ако јерес не усхте да мења,
да му царевог не буде опроштаја,
да се не враћа са даљних обала;
али да му, грешнику,
свакога јутрења и вечерња
за спас звоне звона
велика и мала.

ON HERESY

Should a heretic,
who says different prayers
and takes Communion with yeastless bread,
marry a Christian woman,
let him be driven away behind the hills
and the waves
of our exemplary state,
out of range
of the Nemanjić sun and its splendour,
let his wife and his children be taken away from him –
without their consent or with their consent.

And should he not want to change his heresy,
let him not be given the tsar's forgiveness,
let him not return from the distant coasts;
but let the bells ring,
both large and small,
each morning and each evening,
for the salvation of the sinner.

О ПИЈАНИЦАМА

Ако човек у пићу
нанесе властелину увреде и срамоте,
да се с њим пође до прве велике реке,
или где је дубока бара
обрасла у водену траву и окреке,
куд се шуљају белоушке змије,
где се коте жабе и пуноглавци,
и да се до грла потапа тамо пет ноћи,
па ако га змије и траве
не удаве,
да се у тамницу мемљиву баци,
да грки пелен уместо хлеба једе,
да му кувају чемерике старе.
А ако се, и из тамнице изведен,
опијати стане,
да му се одсече
рука којом је точио пехаре.

ON DRUNKARDS

Should a drunken man
offend or embarrass a nobleman,
let him be taken to the closest large river,
or to a deep marsh
overgrown with grasses and plants,
where water snakes creep,
where frogs and tadpoles are spawned,
let him spend five nights there with water up to his neck,
and if the snakes and grasses
should not drown him,
let him be thrown in a dump prison cell,
let him eat bitter wormwood instead of bread
and cooked hellebore old.
And should he, when released from prison,
start to drink again,
let the hand with which
he poured his drink be cut off.

ЗА ОНЕ КОЈИ ЦАРСКЕ ДРУМОВЕ ОРУ

Тражим помиловање
за зовину свиралу недужну
која говори у лице цару
што се само земљи поверава,
што кришом дотура ветар ветру
и мрав шапће на уво мрава.

За оне који причају гласно
шта су видели на царском друму
и иза зидина манастира,
за себре који се сулудо роте
против велможа,
који без копља и без ножа
налећу на перне буздоване,
за непокорне
који друмове царске ору,
који у разговору
сатерују цара до дувара.

За људе и жене
у чијој су машти размере света
померене,
за оне који усред подне,
док сунце билионима свећа
сија теби и мени, царе,
носе неку своју, малу, свећу,
за људе до зуба наоружане
на рогове пужа кад налећу.
За свачију заблуду тужну,
за храброст усамљену и излишну,
за тајне што су проговориле
кроз зовину свиралу недужну.

FOR THOSE WHO PLOUGH IMPERIAL ROADS

I am seeking a pardon
for the innocent elder pipe
which tells to the tsar's face
what only to the earth is told,
what one wind in secret passes to the other
and an ant whispers in another ant's ear.

For those who talk aloud
what they saw on the imperial road
and behind the monastery walls,
for the serfs who foolishly conspire
against the landlords,
who with no spears and no knives
rush at spiked maces,
for the defiant
who plough the imperial roads,
who in their talks
push it to the wall.

For the men and women
in whose imagination dimensions of the world
are different,
for those who in the middle of the day,
while the sun is shining with billions of candles
for you and for me, my tsar,
carry a small candle of their own,
for the men who armed to the teeth
rush at the horns of a snail.
For everyone's sad mistake,
for the courage lonely and unneeded,
for the secrets articulated
through the innocent elder pipe.

ЗА ВРЛИНЕ У МАНЕ ПРОМЕТНУТЕ

За оне што се због врлине претеране,
међу људима недозвољене,
изопаче,
за човека кога анђео зачне,
а ђаво дотка,
за испоснице
које природа, хиљадуротка,
љуто прокуне
и у души им запали порочне маште;
за оне који дуго, ћутке,
гутају горчину,
када наједном на њих груне
отрованих речи лава;
за људе некада топле и кротке
кад злом превазиђу и себичњаке;
за прегарања и гладовања
очију и срдаца и дијафрагми
да би потом се прометнула
у вукодлаке незасићености;
за човека који се надљудски одрицао
кад пожудно затим стане да јагми.

FOR VIRTUES TURNED INTO VICES

For those who because of exaggerated virtues,
not allowed among men,
become wicked,
for the man conceived by an angel,
and completed by the devil,
for the nuns
whom nature, which has brought forth thousands,
has bitterly cursed
and inflamed sinful fantasies in their souls;
for those who for a long time, silently,
swallow their bitterness,
when suddenly they erupt
a stream of poisonous words;
for the men once warm and meek
when they surpass the selfish in evil;
for the exhaustion and hungriness
of eyes and hearts and diaphragms
which then are transformed
into werewolves of insatiability;
for the man who made superhuman sacrifices
when he starts to take greedily.

ЗА ЉУДЕ КОЈИ ЈАСНО ВИДЕ

Царе Душане,
за људе на раскршћу
између алфа и омега,
између Запада и Оријента,
којима се чини
и у Византу да нешто труне,
и у Млецима да нешто цвета;
за оне којима и леви и десни
противник буде,
за људе који ником нису прави,
јер јасно виде
и властелина, а и себра;
за оне на које иконокласти
подижу хајке,
а иконоборци их чекају
из заседа,
за људе о којима патријарси
говоре да су богумили,
а богумили
да су изневерили прво хришћанство;
за човека који се опире сили,
па долазила од Скита или од Хуна,
или јој у залеђини било царство,
или је вршила над човеком
шака бабуна.

FOR THE MEN WHO SEE CLEARLY

Tsar Dušan,
for men on the crossroads
between alpha and omega,
between the West and the Orient,
to whom it seems
that something is rotting in Byzantium,
and something is blooming in Venice;
for those who have both the left one and the right one
as their enemies,
for the men who please no one
because they see clearly
both the nobles and the serfs;
for those whom iconoclasts
pursue,
and whom iconolaters attack
from ambush,
for the men of whom the patriarchs
say that they are heretics,
and the heretics
that they betrayed original Christianity;
for the man who resists force,
be it Scythian or Hunnish,
be it backed up by an empire,
be it exerted by
several infidels.

ЗА ЛАЖИ ИЗГОВОРЕНЕ ИЗ МИЛОСРЂА

Тражим помиловање
за оне који немају снаге
зломе казати да је зао
нити рђавоме да је рђав,
за онога коме је жао
човека истином унесрећити,
за људе који лажу из милосрђа.
За човека који ће понижен бити
радије него кога да понизи,
за онога који и кад назре
образину коме на лицу
нема срца да је здере,
за људе који не могу да увреде
ни човека друге мисли и вере,
за оне који никад не би могли
другоме пресуде да изричу,
којима се све судије чине строге,
за сваку милосрдну лажну причу
и сличне њима слабости многе.

FOR LIES TOLD OUT OF MERCY

I am seeking a pardon
for those who don't have the strength
to tell the evil they are evil
or tell the bad that they are bad,
for those who are not capable of
making a man unhappy with the truth,
for men who lie out of mercy.
For the man who would rather be humiliated
than humiliate anyone else,
for the one who when he sees it
doesn't have the heart to tear off
the mask from somebody's face,
for the men who are not able to offend
anyone of another thought and creed,
for those who could never
declare the sentence of a man,
for those who consider all judges severe,
for each merciful false story
and many similar weaknesses.

О НАЛАЗАЧУ

Ко нађе у царевој земљи
што било:
старе новчанице саске,
бројанице калуђерске, челенке и токе,
женске копче и пасове од сребра,
мреже рибарске,
зарђало сечиво српа и косе,
сломљену потковицу,
или само срмену иглу иња,
и шкољку росе,
да не утаји,
да цару носи
као да је нашао прегршт злата.

Ако му нађено само преноћи
у недрима или под узглављем,
да се за утају казни по закону
који кажњава окорелог тата.

ON FINDERS

He who in the tsar's land should find
anything:
old Saxon money,
rosaries of monks, ornaments and armour plates,
feminine buckles and silver plates,
fishnets,
rusty blades of sickles and scythes,
a broken horseshoe,
or just a silver needle of hoar frost,
and a shell of dew,
let him not conceal that,
let him take that to the tsar
as if he had found an armful of gold.

Should he just spend the night with the found things
under his shirt or under his pillow,
let him be lawfully punished for stealing
as a hardened thief ought to be punished.

О БОЖЈЕМ СУДУ

Да окривљеном који рекне
како је невин,
а нема за то сведока,
буде по обичају отаца дано
из кључале воде,
испред храма,
да железо вади усијано,
па да с њиме у рукама оде
до олтара.

Ако је доиста невин,
бог ће му бити на помоћи,
те ће комад железа усијана,
љућег од жара,
осим свих људи, моћи
извадити из кључале воде
и однети до часних двери,
а да му руке остану без рана
и на лицу се ниједна црта не помери.

ON GOD'S JUDGEMENT

Let the accused one who says
he is innocent,
and has no witnesses for it,
be allowed according to the fathers' custom
to take out from boiling water,
in front of the temple,
a piece of red-hot iron,
and holding it in his hands go
to the altar.

If he is truly innocent,
God will come to his aid,
and of all people only he will be able
to take out
the piece of red-hot iron
from the boiling water
and take it to the holy door
without injuring his hands
and without changing the expression on his face.

О ПРАШТАЊУ

Ја нисам бог.
Само је он моћан толико
да прашта,
само о њему не говори нико
да је слаб кад опрости
и да је кривцу саучесник,
да је бабун кад помилује бабуна,
само кад он подиже свргнуте
и мртве васкрсава,
клеветници ћуте,
не кажу да је занесењак или песник.

Нисам ни властелин ни себар
који се свети,
који враћа жаоку за жаоку,
срам за срам,
нож на срцу за нож на оку,
ја се по срцу не управљам,
ја сам цар заробљен законима
које прописујем сам.

Нисам ни судија,
њима је у руке закон дат
да суде;
ни целат који веша, жеже, сече,
каменује кога.
Ја сам цар
и немам рашта
силазити као крвник међу људе,
и мада владам по милости бога,
нисам бог да праштам.

ON FORGIVENESS

I am not God.
Only He is powerful enough
to forgive,
only He is not considered
as weak when He forgives
and as the culprit's accomplice,
as an infidel when He pardons an infidel,
only when He revives the deposed
and resurrects the dead,
are the slanderers silent,
they do not say He is a dreamer or a poet.

I am neither a nobleman nor a serf
who gets revenge,
who returns a sting for a sting,
shame for shame,
a knife in the heart for a knife in the eye,
I do not conform to the heart,
I am Tsar confined by the laws
that I issue myself.

I am no judge either,
they have been given the law
so as to try;
I am not an executioner that hangs, burns, cuts,
or stones people.
I am Tsar
and I have no reason
to descend among the public like a murderer,
and although I rule by the grace of God,
I am not God and cannot forgive.

GLOSSARY

RAS, one of the first capitals of the medieval Serbian state of Raška (Rascia), founded in the eighth century.

TSAR OF THE SERBS, GREEKS AND ALBANIANS, Dušan the Mighty, Serbian king and emperor who reigned from 1331 until his sudden and unexpected death in 1355. Dušan managed to conquer a large part of Southeast Europe, becoming one of the most powerful monarch in his time. He enacted the constitution of the Serbian Empire in *Dušan's Code*, an advanced set of laws which regulated all aspects of life.

LEĐEN, town from Serbian epic poetry.

VELBUŽD, today Bulgarian Kyustendil, where in 1330 a battle between Serbian and Bulgarian armies took place.

STEFANIANA, place in Greece where in 1344 Dušan's army fought against the Turks.

KING STEVAN (STEFAN) DEČANSKI (OF DEČANI), King of Serbia (1322–1331), son of King Milutin and father of Dušan the Mighty.

NOGAI KHAN (died in 1299), ruler of the Golden Horde and a great-great-grandson of Genghis Khan. In 1286, he compelled the Serbian king Milutin to recognize his suzerainty. King Milutin sent his above mentioned son Stefan as a hostage to Nogai Khan.

THE LIM, river flowing through Serbia.

THE NEMANJIĆES, Serbian royal and imperial dynasty (1168–1371).

STUDENICA, monastery in Serbia.

MILEŠEVA, monastery in Serbia.

SUHA (SUVA) MOUNTAIN, mountain in Serbia.

THE SITNICA, river in Kosovo.

HUM, medieval Serbian region.

THE LAB, river in Kosovo.

THE VARDAR, river in Macedonia.

ŠARA (ŠAR-PLANINA), mountain in Serbia.

SERVANT JERNEJ, main character of the story *The Servant Jernej and His Justice* by the Slovene writer Ivan Cankar.

BRANKOVINA, place in Serbia where Desanka Maksimović spent her childhood.

PERUN, Slavic god of thunder.

Десанка Максимовић
ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ

Desanka Maksimović
I AM SEEKING A PARDON

Издавач
Народна библиотека Србије
Београд, Скерлићева 1
011 24 51 242
www.nb.rs

Publisher
National Library of Serbia
Belgrade, Skerlićeva 1
+381 11 24 51 242
www.nb.rs

За издавача
Дејан Ристић

For the publisher
Dejan Ristić

Уредник
Драган Пурешић

Editor
Dragan Purešić

Ликовно-графичко решење
Рагеб Кокаш

Cover and graphic design
Rageb Kokaš

Штампа
Cicero Print
Београд

Printed by
Cicero Print
Belgrade

Тираж
500

Print run
500

ISBN 978-86-7035-294-0

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-1

821.163.41.09-1 Максимовић Д.

МАКСИМОВИЋ, Десанка, 1898-1993

Тражим помиловање : лирске дискусије с Душановим
закоником / Десанка Максимовић = I Am Seeking a Pardon :
lyric discussions with Dušan's code / Desanka Maksimović ;
translated from the Serbian by Dragan Purešić. - Београд :
Народна библиотека Србије = Belgrade : National Library of
Serbia, 2013 (Београд : Cicero print). - 190 стр. : илустр. ; 21
см. - (Библиотека Огледало / [Народна библиотека Србије]
= The Mirror Library / [National Library of Serbia])

Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Тираж 500. - Стр.
7-41: Мјесто збирке Тражим помиловање у дјелу Десанке
Максимовић / Станиша Тутњевић = The place of the
collection I Am Seeking a Pardon in the work of Desanka
Maksimović / Staniša Tutnjević. - Glossary: стр. 187-188.

ISBN 978-86-7035-294-0

а) Максимовић, Десанка (1898-1993) -

„Тражим помиловање“

COBISS.SR-ID 198338316
